

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pre an 6 fl., 1/2 an 3 fl., 1/4 an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pre 1 an 18 frs., 1/2 an 9 frs., 1/4 an 4 frs. 50 cm.

Făcea apare în fie care Sâmbătă.

Unirea

Insertiuni

Un șir garmond: odată 7 cr., a doua oră 6 cr., a treia oră 5 cr., și de fie care publicațiune timbru de 30 cr.

Tot ce privește șă se adreseze la «Redacțiunea și Administrațiunea Unirii» în Blașiū.

Făe bisericescă-politică.

Anul II.

Blașiū 12 Martiū 1892.

Numărul 11.

Încercări zădarnice.

(+) În volumul I. din raportul al dăuădecilea, ce l'a făcut Ministerul de culte și instrucțiunea publică despre starea învățămîntului din patria noastră, la pagina 91 ni-se spune, că numărul școlilor populare magiare a crescut până la anul 1880 cu 1524, până la an. 1887 cu 1158 și până la an. 1890 cu 494, sau cu totul s'au înmulțit școlile magiare în timp de 21 ani cu 3076 școle, și ast-fel la sfârșitul anului școlastic 1890/91 s'au aflat în țără 8994 școle populare cu limbă de propunere magiară.

Resultatul acesta este foarte îmbucurător pentru patriotul, care atribue statului nostru în prima linie numai misiunea de a contopi pre tôte poporele patriei noastre în corpul unei singure naționalități, adică a celei magiare, căci rezultatul acesta s'a obținut nu numai prin înființarea unor școle magiare nouă, ci și prin magiarizarea unor școle de altă naționalitate și mai virtosă a școlilor germăne și slovacesci. Dar pre patriotul adevărat, care recunoște dreptul natural de esistență și dezvoltare națională tuturor poporilor din patrie și atribue statului misiunea de a ajuta dezvoltarea proprie culturală a tuturor poporilor conlocuitori și prin acesta a promovă buna înțelegere între toți cetățenii patriei, rezultatul amintit mai sus trebuie să-l umple de o legitimă îngrijire și mare nemul-

țămire, pentru-că vede cu ochii săi, cum cresce pericolul pentru esistența unor popore compacte, cari și după dreptul natural și după cel pozitiv sunt îndreptățite a-și păstră individualitatea proprie națională, și cari o mie de ani au trăit lângă olaltă și au luptat pentru mărirea patriei comune, fără a se încercă să se asimileze unele pre altele pre căi atât de nefiresci.

Dar deși avem motive de a fi nemulțămii cu exploatarea instrucțiunii publice spre scopuri de magiarizare, totuși în special noi Români n'avem motive de a desperă, de-orece însuși ministrul de culte și instrucțiunea publică se exprimă la pagina 93 din raportul său cu aceste cuvinte remarcabile: „Nu mai este secret, că afară de școlile greco-catolice și greco-orientale cu limbă de propunere română în tôte școlile noastre populare limba de propunere trece prin o străformare lădă, dar totuși continuă.” Aceste cuvinte atăta însemnă, că procesul de magiarizare a școlilor din patrie aprăpe numai în școlile romănesci nu pôte prinde rădăcină. Dar nu numai nu se magiarizează școlile noastre, ci din contră ele s'au înmulțit, căci pre când la anul 1869 aveam numai 2733 școle romănesci, la sfârșitul anului școlastic 1890/1 am avut 3050 sau cu 317 mai multe, ca la începutul erei constituționale. Multe din aceste școle au făcut progrese însemnate atătu în ceea ce privește puterile didactice, cât și

în ceea ce privește aranjarea lor conformă recerintelor timpului de astăzi.

În fața acestei stări relativ favorabile pentru Români ni-se impune dela sine întrebarea, că ce pôte fi cauza, de școlile romănesci nu numai nu s'au magiarizat, ci din contră s'au înmulțit și perfecționat?

Răspunsul la această întrebare nu trebuie să-l cercăm în bunăvoința celor ce au condus destinele țerei noastre dela anul 1869 încăce. Ei din contră au făcut tot ce le-a fost cu puțință, pentru a reduce numărul școlilor romănesci sau cel puțin a le magiarisă. Folosindu-se de dreptul, ce i-l dă legea de a admoniă și în urma admonițiilor sale de a închide școlile noastre, guvernul a întrebuintat cu prisosă acest drept, admoniând sute de școle populare romănesci ca necorespundătoare dispunțiilor legii. Ba s'a întâplat și aceea, că chiar și organe subalterne de ale statului au dat porunci aspre pentru a se închide unele dintre școlile noastre populare, fără a fi încunoscintă despre acesta pre organele competente bisericesci, și fără a fi premersă admonițiile prescrise de lege. Cu tôte acestea școlile noastre nu au putut fi nimicite, de-orece poporul nostru sub conducerea înțeleptă a păstorilor săi sufletesci a adus tôte jertfele pentru a pune acele școle în stare deplină corespondătoare legilor școlastice. Vădendă guvernul, că cu admonițiile nu pôte ajunge la cale, a început a

Feuilleton.

Acul fatal.

— Povestire. —

I.

Sedeam la țără. Nu venisem de mult timp la Blașiū. Nu pentru că dăra nu m'ar fi fost dor de el, ci pentru-că afară de satul, în care locuiam acum de aprăpe 15 ani, nu puteam eși fără numai foarte cu greș. În ierna asta așa se desfundersă drumurile, cum nu mai pomenisem de mult.

Odată numai înghețară tôte ca tunul și de asupra începură norii a cerne neua, cât în scurtă pământul se acoperi cu un strat gros.

„Nu mai așteptă nimica,” dăsei soției mele, „pornesc la Blașiū!”

Și așa am făcut. În trei ore am mers ca gândul până la gara cea mai de aprăpe, și de acolo încolo, nici supărare. Trenul nu scie de drum rău. Când am ajuns în Blașiū, eră sără cum se cade. Am tras la „Hotel Univers”, unde m'am și culcat îndată, eram obosit.

În ziua următoare primul lucru m'a fost, să cercetez redacția „Unirii”. Eram vechi pretin cu unul dintre cei dela redacție. Studiasem gimnasiul aprăpe tot la olaltă.

„Da!” m'ă dăsei pretinul meu, „ai puté scrie câte ceva când și când. Eă nici nu pot pricepe, cu ce-ți pot petrece tu vremea în infundătura aceea de sat în timp de iernă.”

„Se scriu eu? Ce pretensiune! M'ă închipuesc de acum, cât de încălit ar fi stilul meu, ca și un pământ plin de mărăcină.”

„Ei, lasă gluma la o parte! M'ă aducă dăra foarte bine aminte, ce aventuri galante, ce păcălituri finu țesute scriai, pre când eră încă ștudent. Dar încă acum!”

„Bine, se dăcemă că te ascultă: dar despre ce voi avé să scriu, ca să fie bun pentru făea voastră?”

„Despre ce? Dar cum, nu s'a întâplată nimica prin munții vostri, nimica, ce se intereseze publicul, vre-o humorescă de exemplu? Și-apoi să scii, că de va fi interesantă, vei primă și onorariu.”

„Ha, ha, ha! Tu vrei să mă faci cu de-a sila scriitor. Mă voi cugetă!”

Când mă rentorceam acasă, așa cum eram singur într'ună cupe, m'ă veni în minte invitarea pretinului meu, și deodată cu ea și o istorie chiar adevărată, cum dăce vecinul meu Stan. Am adevă, să scii și dvăstră, iubiți cetitori, un vecin, care scie spune o mulțime de istorii, și are datina, că tot-deuna când gată una și voescă să începă alta, dăce: „Să scii, dragii mei, că istoria asta chiar așa s'a întâplat,” va să dăcă celealalte au fost tôte minciuni scornite de el.

Dar să vă spun povestea.

II.

Nu departe de satul nostru este un orașel, locuit mai tot de Români. De unde, de unde nu, pică acolo ca din cer un nempt, slab, sleit, cu numele Friș, de meserie croitor. Și așa cum eră singur, în felul său, îi mergea măiestria binișor, adese lucră cu învățăcei săi de dimineață până sara târziu.

Într-o vreme îi plăcuse foarte „maistăru” Friș vinarsul de bucate, dar spre bucuria soției sale, venise în orașelul acela un preot străin, care combăt într-o predică beutura de vinarsă așa de bine, că domnul maistăru o părăsi cu totul.

pune în còstele școlilor noastre școle de stat și școle kulturegyletiste, sperând, că poporul român nu-și va mai susține școlile sale, ci-și va trimite pruncii la acele școle magiare, unde nu se pretinde nici o contribuire din partea lui. Însă nici această apucătură nu a avut succes, de-orece poporul alipit cu trup și suflet de religiunea sa și de limba și datinele sale strămoșesci, a mai voit a-și jertfi și ultimul crucer, decât să-și trimită pruncii în nise școle fără de caracter religios și românesc.

Neputându-și ajunge scopul cu mijlocele indigitate, politica de desnaționalizare a recurs și la mijloce nemorale, dând premii acelor docenți români, cari voru dovedi mai mare progres în limba magiară, ca și când virtutea nu ar constă în alipirea de limba și individualitatea națională, ci în lăpădarea ta de acest tesaur scump. Însă între docenții nostri, pre lângă toate neajunsurile lor, puțin s'au aflat, cari să lăcomescă la acest preț, ce li-s'a oferit pentru a vinde sângele fraților săi.

Alt mijloc nemoral întru întrebunțat pentru nimicirea școlilor noastre îl aflăm noi în ocrotirea și scutirea docenților, pre cari auctoritățile noastre bisericesci voesc, să-i facă a-și implini detorințele împreunate cu oficiul lor. S'a dat adecă o ordonanță ministerială, în virtutea căreia nici un docent dela școlile noastre populare nu mai pòte fi amovat din post fără de scirea și învoirea ministrului.

În urma acestei ordonanțe un docent pòte fi neglijent, pòte fi nemoral, pòte fi nesubordinat față cu auctoritățile sale bisericesci, căci el știe, că nu va mai pòte fi amovat din post, dacă se va arêta, că este un magiarisator însufletit. Însă afară de

vre-o câți-va docenți cu totul decăduți, cari nici străinilor nu le mai puteau fi de folos, nici unul dintre docenții nostri nu a recurs la spriginul și scutul ordonanței citate.

Umplut-au țera cu tot felul de vizitatori scolastici, suferitu-s'au ingerințele necompetente în afacerile noastre scolastice ale unor omeni fără drept de a dispune nimic asupra acestor școle, și totuși școlile noastre nu numai nu au scădut, ci s'au înmulțit!

Neputându-se ajunge pre nici o cale legală ori nelegală scopul urmărit de politica șovinistă de astăzi, de a reduce numărul școlilor noastre românesci, ori de a le magiarisă, s'a recurs acum la un mijloc și mai radical.

Acest mijloc este proiectul de lege despre regularea salarelor învățatoresci, pre care ministrul de culte și instrucțiunea publică l'a prezentat din nou și dietei deschise în zilele trecute.

Scopul adevărat al acestui proiect nu este numai îmbunătățirea sortii învățătorilor nostri, ce și noi o dorim din totă inima, ci este mai virtos prefacerea școlilor noastre confesionale românesci în școle comunale ori de stat cu limbă de propunere magiară.

Guvernul avându cunoscință, cu câte greutate materiale s'au luptat comunele noastre bisericesci pentru a pòte plăti léfa docenților confesionali, a urcat salarele învățatoresci în speranță, că nefind comunele bisericesci în stare a solvi acest salariu urcat, el va pòte — fără nici o admonițiune previe — să casseze școlile confesionale române și în locul lor să înființeze altele fără caracter românesc și confesional.

Și fiind-că guvernul a observat, că chiar și în cele vre-o 150 școle comunale înființate în comune românesci, nu a putut obține mare progres în

limba magiară din cauză, că pruncii români intra în aceste școle fără a cunoște nici un cuvânt din acea limbă, el s'a îngriguit, ca școlile comunale, ce speră a le pòte înființa pre basa proiectului despre regularea salarelor învățatoresci, să-și pòtă implini neimpedecate misiunea de magiarisare.

Îngrigirea acesta consiste în crearea legii despre grădinele de copii, în sensul căreia pruncii nostri voru ave să-și însușescă limba magiară deja dela vârsta de 3 ani, așa încât pre când voru intra în șola poporală-comunală, să pòtă învăța toate obiectele de învățămînt în acea limbă.

Planul este minunat țesut, însă sperăm, că precum s'au spulberat în trecut toate planurile de desnaționalizare, așa se va spulberă cu ajutorul lui Dumneșu și acest plan fabricat fără de considerare la firea dată de Dumneșu statului nostru.

Românii își iubesc destul de tare religiunea, limba, datinele și individualitatea lor proprie națională, și sunt cu mult mai mândri pre originea lor glorioasă, decât să nu jertfescă toate bunurile lor materiale pentru a împedecă transformarea școlilor lor înființate cu nespuse jertfe, în școle fără caracter religios și național-românesc.

Ei știu bine, că școlile comunale voru fi pentru ei sarcină tot așa de mare, ca și școlile confesionale, și dacă e vorba să-ți dai ultimul crucer, mai bine îl dai, ca să trăiesci ca creștin și român cu onore, decât să pieri cu rușine.

Cifrele vorbesc. În colonele foil noastre amă indegetat de repetite ori relele cele mari, ce urmază din decădinta morală a societății și din consumarea preste măsură a beutarilor alcoolice. Pentru dovedirea afirmațiilor noastre amă fost adus și date

Domna mașterită, fiind-că chiar vorbim acum despre ea, e o gospodină forțe de trebă; dar cum dice soțul ei, își are și ea scăderile sale (auțiți acolo! ca și cum noi amă fi fără scăderi!). Odată Friș se mâniase rău de tot pre soția sa. „Și cum nu te-ai mânia?” se jeluia el, „Cum pécate nu te-ai mânia, când veți, că unele femei au o aplecare spre aceea, ca să-și supere bărbații chiar și atunci, când știu de bună seamă, că le așteptă băta.”

Aci află de bine a face o observare, pentru lămurirea iubiților mei cetitori, înaintea cărora n'asî vré să mă stric, anume, că eu nu împărtășesc aceste vederi ale lui Friș, căci până acum har Domnului nu cunosc încă o astfel de femeie, cu însușiri așa de rele.

Și știți Dvostre, cum își supără mașterita soțul? — Prin prăjitul cafelei. Friș nu pòtea suferi de felul felului lucrului ăsta, și pentru-că nu-l pòtea suferi, n'aveți de ce vă miră, nu de loc, că doră toți omeni mari au câte o însușire particulară: de ce n'ar ave și el? De aceea ori de câte ori femeia sa prăji în casa, unde lucră mașterul, acesta se turbură și se ducea de acasă. „Trebuie să ieși lumea în cap, nu-i încătrău.” Și lumea o luă ușor în cap: Scărșnia de vre-o câte va ori în dinți și trecea la crișma de preste uliță, până da cu socotela, că o fi eșit din casă pòtorea de cafea prăjită. Și-apoi nu eră de loc vina lui, dacă lucrul ăsta nu se întâmplă așa iute, după cum ar fi trebuit.

Într-o Duminecă, pre când mașterita se întorcea dela biserică, i-se bătuse rău pre cale un ochi. „Bagu samă voi păi ceva rău,” își dicea ea în inchipuirea-i superstițioasă. Dar Dumineca trecuse fără de ceva incident neplăcut. Necasul rămase pre Lună, pòte nu voise să vină și el în di de Duminecă.

Lună se gătase totă caféua, ce o mai avuse; și ca să albă pre mâne, trebuia să se îngrijescă de aji. Să-lă cumpere măcinat gata dela prăvălie, nu-i cam viniă la socotela, căci așa i-se părea, ca și cum caféua prăjită și măcinată acasă, de dece ori ar fi mai bună, ca ceea ce o cumperi gata dela prăvălie.

Așa se apucă să-și prăjescă ea. Friș încă nu se sculase. Eră a fost Duminecă, eră Lună cine nu știe, de ce onore deosebită se bucură înaintea mașterilor?!

Îea dar cocóna Friș un pumn de cafea cu nise bone așa de frumoșe și-lă pune la foc. Într-aceste Friș se sculase. Îlă durea capul. Vine mănios în lucrătore și începe a certă aspru pre un învățcel, că nu știe còse cum trebuie, și smâncindu-l materia din mână, se pune să-l arete.

Dar chiar când voiă să-lă învețe mai bine, i-se gată așa din ac. Îea dar un fir lung de ață, îlă trece prin urechile acului, și până să apuce materia de altă parte, își pune acul între dinți. Atunci pécatele, nu altceva aduse pre un copil în lucrătore, care uită deschisă ușa culinei.

Nu mai asta mai trebuise. Un nor

de fum gros și plin de miros de cafea intra în chilie și lovesce așa de neplăcut pre Friș la nas, cătă acesta se mânia așa de tare, de începe a scriși din dinți.

Dar cătă de fatală a fost mânia de astă dată! Friș strinse așa de tare acul cu dinții, cătă îlă frânse în două, și o jumătate-și luă calea spre stomach. Nu desperase însă de tot. Din fericire lunecase în stomach chiar jumătatea cu urechile, și prin urechi trecuse puțin mai înainte un fir lung de ață. El apucă dar firul de ață, ce-l sta afară și începe a trage cu multă grije. Însă firul eșit tot, fără de ac: Friș uitase, să facă nod în capul aței, uitase un lucru, după care se judecă mașterul cel deștoinic.

Când văd, cătă de fatală i-se realizase sperarea, de care se legase în marea sa nenorocire, scòse un țipet de durere.

„Făcutu-mi-o ai!” duse el soției sale, care fugi în chilie, când îlă auți văietându-se. „Făcutu-mi-o ai, și nu ț-am cântat'o de dece și sute de ori: Tu muiere, cumpără caféua măcinată gata dela boltă, că mă omori cu fumul tău, nu! nu! și, o, acum fi gata cu mine, își neom.” Și mașterul cădă desnădăjduit pre un scaun.

III.

Vă puteți închipui, cătă de miserabil le trecu noptea la amândoi, atăt cocónel, cătă și cocónul Friș. Cocóna duse întru sine, că de ar da bunul Dumneșu, să se vindece bărbatul său, nu va mai prăji cafea în veci. Gurile rele spun, că ea s'ar

statistice. Acum éráşî avem în faţta noastră o statistică de asemenea natură, care ne-a umplut cu durere şi îngrijire pentru viitorul naţiunii şi a patriei noastre.

În luna această vor decurge în ţara întrégă asentările pentru deosebitele trupe ale armatei noastre. Este datină, ca să fie date publicităţii cu acest prilej rezultatele asentării din anul precedent. Cifrele acestei dări de samă despre rezultatele asentării din anul trecut sunt acele, cari ne îngrijesc pre noi.

Darea de samă ne spune, că în anul trecut au fost vizitaţi 746, 970 indiviđi obligaţi la serviciul militar. Dintre aceştia apti pentru prestarea serviciului militar au fost aflaţi numai 187, 572 indiviđi; 27,438 indiviđi n'au ajuns înălţimea prescrisă, deşi acesta în timpurile din urmă s'a redus de repetite ori; 406,429 indiviđi pentru deosebite scăderi trupesci au fost declaraţi neapţi pentru serviciul militar, érá 124,297 au fost relegaţi pentru totdeauna. Va să dăcă, dintre cei îndatoraţi la prestarea serviciului militar numai totu alu patruea individ u a fost aflat aptu.

Statistica această e atât de elocuentă, cât nu mai are lipsă de nici un comentariu din partea noastră. Ea prezintă generaţiunile tinere ale popórelor din patrie într'o lumină de totu nefavorabilă şi trebuie să provoace atenţiunea cercurilor conducătoare la delăturarea rēului, care a îmbrăcatu simptome deja atât de îngrijitoare.

Nu e îndoişu, că o cauză a rēului este a se căuta în nutirea săracăciósă şi necorespunđătoare a majorităţii cetăţenilor. Dară la mărirea rēului concurge în măsură forte mare demoralizarea şi vişul alcoolului. Causese aceste trebuie să le delătore aceia, căroră le este concrdută conducerea destinelor ţării noastre, dacă voescă să ferescă patria de o catastrofă.

Răspunsu la discursul de tron.

Acum se debate în parlamentul din Budapesta textul răspunsului, ce este a se da la discursul de tron, prin care s'a fost deschis ciclul cel u nou de cinci ani alu corpurilor legiuitoare ungare. Proiectul oficialu este cel u stilisat de Alexiu Bokross în numele şi din încredinţarea majorităţii guvernamentale, şi acestu textu va fi primitu de siguru şi în dezbateră plenară. Prezentat'au şi cele trei partide opoziţionale câte unu proiectu de răspunsu, dară acele voru fi puse de o parte şi nu voru ajunge înaintea regelui. A ne ocupă deci cu aceste din urmă proiecte ar fi cu totul de prisos.

În toate ţerile, în cari sistemul reprezentativu nu este scos din firea şi menirea sa, dezbateră adresei către tron şi răspunsul la discursul de tron, au o importanţă deosebită. Adresa către tron este ocaziunea cea mai binevenită pentru corpurile reprezentative, ca să manifesteze Domnitorului dorinţele ce le au ele, respective naţiunea pe carea o reprezintă, cu privire la guvernarea ţării. Aşa se întâmplă apoi că uneori dezbateră adresei decide sorţea guvernelor.

La noi nu e așa. La noi parlamentul nu este reprezentanţa adevărată a locuitorilor ţării, pentru-că sistemul nostru parlamentar, pre lângă scăderile de cari suferu celelalte parlamente, mai e plin încă de o sumă întrégă de defecte, cari sunt prea bine cunoscute tuturor. Defectul principalu este, că parlamentul ungaru e numai reprezentanţa naţionalităţii magiare şi nici decum a tuturor naţionalităţilor, din cari e compus statul nostru. Din acestu defectu fundamentalu isvoresce şi scăderea aceea esenţială, ce o observăm în toate proiectele de adrese şi în specialu în proiectul de răspunsu alu partidului guvernamentalu. Acestu proiectu nu face alta, decâtu parafraséză, repetesce cu alte cuvinte, discursul de tron. Dela sine nu adauge nici unu cuvintelu.

Despre lipse, despre dorinţe, despre aşteptări ale ţării, nu e nici o vorbă. Despre naţionalităţi, despre dreptele sau nedreptele lor plângeră şi aspiraţiuni nu se face nici o amintire, par-că amu trăi în Franţa ori Italia, unde numai o singură naţiune şi naţionalitate există. Pre domni deputaţi nu i jignesce de locu faptul, că unu popor de trei milioane rămâne pasiv faţă cu viaţa parlamentară; ei pentru acestu fenomen atât de caracteristic într'unu stat constituţionalu nu află unu singuru cuvintelu de adaus în răspunsul cel u dau Domnitorului. Ei pentru ast-felu de lucruri n'au sentimentu.

Să ne mirăm? N'avem de ce. Fenomenul acesta nu e decâtu o urmare nemijlocită şi necesară a adevărului, că parlamentul ungaru nu este reprezentanţa naţiunii politice ungare, ci abia a naţionalităţii magiare.

Revista bisericească.

Roma.

În 3 Martiu a fost sărbătorită aniversarea a 14-a a încoronării de Papă a Sântiei Sale. Ceremonia a avut locu în capela Sixtină. Papa a fost condus în capela numită de unu cortegi formatu din toţi cardinalii şi din toate colegiile prelaturilor din Roma. Liturgia de mulţămită a celebrat' o cardinalul Zigliara. Cântările le-a executat renumitul coru alu capelei Sixtine. La finea Liturgiei Sântia Sa a intonat în persoană Te Deum-ul şi în sfârşitu a împărţitu tuturor celor prezenţi binecuvintarea apostolică. — Cei ce au fost de faţă la sărbătoră această frumoasă, s'au convinsu că sănătatea Sântiei Sale e pre deplin mulţămitore.

Austria.

Slovenii catolici din Carintia voru ţine în anul acesta o adunare, la care voru fi chemaţi catolicii sloveni şi din

fi şi jurat pre asta înaintea câtorva vecine. Pre noi nu ne împorţă vorbele lor. Atăta putem spune, că așa, cum stă fără de somn, fi plesn prin minte o idee sublimă în sine, pre care însă nu culeză, să o descopere soşului său.

Ea își făcuse planul așa: Măne am să merg în oraşul cel u mai de aproape, să consultez pre nisce medici cu privire la morbul lui Friş. Dar voi merge mai departe până în X. (Cerem scuse cetitorilor nostri, că nu putem numi cetatea. Avem cuvinte de a-i retăcă numele.) Acolo este unu museu renumit, în care se află cel u mai mare şi mai puternic magnetu de pre lume, (cocóna nu érá próstă!) érá păzitoriu preste museul acela e fostul meu drăguşu Michel. Şi-apoi am totu audită povestindu-se, că pétra aceea sau ce va fi, are putere să tragă la ea toate lucrurile de feru. Ore nu va pute trage ea şi acul din stomacul bărbatului meu? Şi ore Michel, care a fost tot-deuna așa de bun cu mine, va fi așa de rău, ca să nu mi-l dea?

Cu capul plin de ast-felu de gânduri băt în diua următoare la uşa lui Michel. Acesta n' o veduse de multu timp, şi nici prin minte nu-i trecea, că va vedé odată pre scumpa lui Sara, ce e dreptu, puşin mai bătrână, şi cu faţa încourată de grijă.

„Tu eşti iubita mea Sara? Dar pentru Dumneşu! ce s'a întâmplat? Tu pari atât de întristată.“

Şi fosta lui iubită îi povesti între suspine pacoştea, ce căduse preste bărbatul ei, şi scopul venirii sale aci.

„Cât de inventioşe pot fi femeile!“ cugetă întru sine Michel. „Mie, ori altu bărbat nu ne-ar fi trecut așa ceva prin minte. E dreptu, că iubirea e inventioşă, şi ea toate le cercă. Dar ascultă, femeie!“ început el cu voce tare, „cererea ta nu se pte împlini; ea m'ar costă scóterea mea din oficiu.“

Cându început însă Sara a-lu ruga éráşî şi a-i privi în faţă cu nisce ochi plini de lacrimi, atunci lui i-se părú, că vede pre acea Sara, carea înainte de asta numai cu 20 de ani îi scrisse o epistolă — scósă din „Stilul epistolaru“ —, în care-lu numia „magnetul inimei mele,“ şi el nu se mai putu împotrivi, ci-i dişe cu voce dulcégă: „Dacă-mi promiţi, că pre măne sară lui vei readuce magnetul, şi nu vei spune nimenui, de unde l'ai căpôtat, atunci ţi-l dau.“

Şi după ce ea-i promise, că va face întocmai, el îi pachetă cu multă grijă magnetul şi i-lu aşedă în corfa, ce Sara o aduse cu sine. Sărmana femeie! Câtu ce se vedu în proprietatea acestei petri, dela care aşteptă mântuirea bărbatului său, grăbi cu paşi repeđi către casă.

Dar în depărtare numai de o jumătate de órá de oraşelul său nu mai putu face nici unu paşu mai departe, şi fu nevoită a intra într'o crişmă, ce cădeá în drumu.

Nu se pte descrie spaîma, ce o cuprinse, cându intrându în culină, toate lucrurile de bucătărie se puseră în mişcare: cuşite, furcuşe, linguri, toate-şi părăsiau locurile lor şi se grăbiau, să se atingă de corfa Sarei.

Crişmarul şi soşia acestuia cređură, că-i la mijlocu o vrăjitorie, dar Sara le esplică cauza acestei turburări.

După ce s'a recreat puşin, Sara porni mai departe cu puteri înoite.

„Eşti mântuitu, iubitul meu Friş. Aci în corfa această am adus pre cel u mai puternic magnetu, ce există; el te va scăpa de acul ce te supără așa de multu,“ şi la vorbele aceste ea aşedă pre masă magnetul.

Scena din casa crişmarului se repetă şi aci. Chiar şi cuptorul cel u mare se smânci din päretele, în care érá zidit, şi se apropiă cu paşi mari de masă. Bietul Friş început se rîdă până aproape de leşinu.

După ce se mai linişti de rîsu, Sara îi aşedă magnetul pre pantecele morbosu, şi într'o clipă acul eşi prin piele şi se însipse cu vârful de magnetu. Friş érá vindecat.

Fericitul croitor păstréză şi aci jumătatea de ac, şi încă cu multă grijă, ţinându-o într'o scătulă mică de argintu. Spun éráşî gurile rele, că stomacul cel u puternic alu lui Friş ar fi începutu să ródă acul de o parte. Nici despre asta nu pot sta bunu, căci așa scurtu vedetoriu, cum ístă, n'am putu băga de samă lucrul acesta.

Ce sciú siguru, e, că maisterul Friş nu-şi mai pune nici odată acul între dinţi, nu-şi mai uită nici odată a face nodu la firul de aţă, şi nu se mai mânie nici odată, ér cocóna Dsale află, că şi caféua, ce ocumpără dela prăvălie măcinată gata, e chiar așa de gustósă, ca şi cea prăjită acasă.

A.

celealalte provincii ale Austriei. Scopul congresului este, să lumineze pre inteligența slovenă despre desastrea liberalismului, care a început a se încuibă și printre Sloveni. Resultatele, ce se așteptă dela acestu congresu, la totă întimplarea voru fi din cele mai îmbucurătoare.

Revistă politică.

Afaceri interne.

Activitatea parlamentului ungaru s'a început Marți. Lucrările de până aci au fost numai de constituire. Marți s'a început desbaterea asupra răspunsului, ce este a se da la discursul de tron. Basa desbaterii o formeză proiectul de răspuns stilisat și prezentat de către partidul guvernamental. Însă fiesce care dintre grupurile opoziționale a mai prezentat câte unu proiect de răspuns. Se înțelege, că numai proiectul majorității guvernamentale va ajunge înaintea Majestății Sale. Desbaterea e foarte animată, voindu fiesce care partid să dovedească mai multă îngrijirea sa pentru binele țerei (?). Răspunsul partidului liberalu nu este altceva, decât o parafrasă a discursului de tron, și nu cuprinde nici unu cuvintu afară de cele cuprinse în acelu discurs.

Austria.

Dietele provinciale din Austria au fost deschise în 3 Martiu, cu excepțiunea dietei *bucovinene*, care a fost disolvată prin patentă împărătească. Disolvarea este o urmare a afacerii Pace-Mustatza, despre care am informatu pre cetitorii nostri în numărul trecut. Alegerile pentru noua dietă sunt scrise pre începutul lunei viitoare. Românii se pregătesc de acum la alegerile iminente, și sperăm, că de astădată voru desvoltă o acțiune energică corăspundătoare situațiunii grave, în care se află.

Dintre dietele Cislaitaniei atențiune deosebită merită dieta boemă, care așa se vede, că nici de astădată nu va pute realisă împăcarea dintre Cehi și Germani, ori cât de multu ar dori-o acesta împăratul și guvernul din Viena.

Francia.

Ministerul Loubet s'a prezentat înaintea camerei cu o declarațiune certă de către ministrul-președinte. Declarațiunea spune, că guvernul cel nou va câștigă respectu instituțiilor republicane, fără a provoca pre nimeni. În cesțiunea biserică-politică guvernul va rămâne pre basa concordatului cu Roma și nu va pregăti separarea biserică de către stat.

Părerile cu privire la stabilitatea noului guvern sunt foarte divergente. Este însă de prevădutu, că nu multu va pute să stea în fruntea afacerilor nici acestu cabinet, pentru-că programul lui nu-i îndestulesce nici pre conservatori, nici pre radicali. Dacă se va amână crisa pre câtva timp, va fi numai pentru-că radicalii se bucură de depărtarea lui *Constans* din cabinet. E sciutū anume, că *Constans* prin energia

sa și-a câștigatū ura neîmpăcată a radicalilor, și așa e posibilu, ca radicalii pentru satisfăcțiunea, ce li-s'a datu prin depărtarea lui *Constans*, să se ferescă pentru momintu dela provocarea altorū crise.

România.

Corpurile legiuitoare române au fost deschise cu ceremonialul îndatinatū Lunī în 7 Martiu. Discursul de tron dă espresiune sperării, că majoritatea dobândită de guvern va asigură stabilitatea acestuia, pentru deslegarea numărăsorū probleme, ce le voru avé de resoltū corpurile legiuitoare. Urméză apoi însirarea deosebitelor proiecte, dintre cari relevăm cele referitoare la reorganizarea ministerului de interne, la revisuirea legilor județene și comunale, la înființarea unui corp de gendarmerie rurală, la modificarea legii sanitare, la ridicarea unei noue gare centrale în București și la introducerea armelor de repetiție pentru infanterie. Voru fi prezentate și unele proiecte referitoare la reforma justiției și a învățămintului primar. În sfârșitū discursul constată, că relațiunea României către tôte statele europene este din cele mai amicabile.

Grecia.

Grecia a trecutū prin o crisă ministerială caracteristică. Regele a relevatū ministrul Delyannis, cu tôte că acesta avea majoritate în parlament. Situațiunea eră să se încurce rău, de-orece Delyannis în loc să asculte de rege, a mersū în parlament și a provocatū dela partizanii săi unu votu de de încredere. Regele însă a rămasū firm; a dispusū publicarea decretului de dimisionare, a denumitū unu ministrul nou și a prorogatū ședințele parlamentului până în 6 Apriliu. Noulu ministrul e compusū ast-felū: *Constantinopulos* ministru-președinte, *Philaretos* de justiție și interne, *Suchtori* de marină, *Mastragas* de răboiu, *Pampamihalopulos* de instrucțiune publică, *Deimezis* de finanțe și *Meletopulos* de externe. Causale dimisionării sunt a se căută mai virtosū în starea desolată a finanțelor și încâtva și în situațiunea politică esternă, care foarte adese-ori eră amenințată prin ținuta provocătoare a lui Delyannis. Acum tôte cesțiunea e, ore pute-va noulu cabinet să-și asigure majoritatea în parlament; căci dacă nu va pute, va trebui să se disolve parlamentul.

Corespondințe.

Chioru (Diec. Gherla), în Febr. 1892.

Clarissime Domnule Redactor!

De câte ori voimū a schiță ceva din bucuriile noastre, ce sunt mai rare, ne simțim în poziția creștinului, care intră în biserică. Internul nostru tot-deuna se pătrunde de unu simțământ, care ne înalță spiritul în sferile sublime. Părăsimă lumea reală, uitămū intrigele ei de tôte dizele și ne înălțămū în o lume nouă, frumoasă și încurajătoare.

Sub impresiunea acestorū simțăminte vē rogū, să dați locū în colonele prețuitei

noștre „Unirea” unei scurte relațiuni despre sərbătorea ținutului Chiorului, ce am avut-o în 21 Febrariu st. n., cându din înțelepța și cea mai binemerită denumire din partea Ilustrului Capu alu diecesei Gherlane s'a introdusū de protopopu tractualu și parochu actualu în Șomcuta-mare M. O. D. Ioanū Sərbū, fostu administratoru alu oficiului protopopescu în tractul Periceului, vice-protopopu onorarū, asesoru consistorialu și preotū în Siciul Silvaniei.

În prețuia introducerii, la gara din Răstolci O. D. Simeonū Meciū, adm. inter. alu Șomcutei, însoțitū de câțiva inteligenți români din juru, salută cu câteva cuvinte alese pre noū-denumitul parochu și protopopu, care după unu scurtu răspuns a plecatū către locul destinațiunii.

În marginea tractului la *Valea-moréi* conformū programei deja statorite, în așteptatū inteligența română Șomcutană aprôpe în numărū completū, clerul tractualu și poporenū atâtū Șomcuteni câtū și tractuali.

Sosirea doritului mire a fostū anunțată prin mai multe salve, ér sərbătoritul bineventatū din partea Spect. Dnū Nicolaū Nilvanū, avocatū în Șomcuta, prin o vorbire, în care a accentuatū îndestulirea inteligenței, a poporului românu Șomcutanū și a clerului tractualu pentru înțelepța și nimerita denumire a Ilustrității Sale. La aceste M. O. D. Ioanū Sərbū a răspuns cam următoarele: Simpatia și iubirea cui va față de cineva pôte fi ascunsă, dar de regulă aceea se înfățișeză în semne externe. Primirea solemnă a Dvostre din acestu incident m'a pătrunsū. Dvostre ați intenționatū prin acesta a-mi causă bucurie și plăcere, dar sinceru precum sum, spunū, că mai multă grije mi faceți decât bucurie, pentru-că mi-ați anticipatū multu din iubirea Dvostre, și prin asta multu m'ați deobligatū. Anticipațiunea pretinde restituire. Eū promitū a satisfăce după puțină înaltelorū așteptări ale Ilustrității Sale și justelorū dorințe a poporului românu Șomcutanū și Chioranū.

Unu învățatorū veteranū în o vorbire cam exagerată a spusū apoi starea învățămintului din acestu tract, la ce sərbătoritul încurajându-lū a răspuns, că nu-i de desperatū, ci se recerū puteri unite și implinirea esactă a detorințelor din partea fiesce carui factoru, și atunci lacunele pre terenulū învățămintului de sigurū se voru umplé prin desvoltarea și progresarea aceluia; căci poporul românu, precum în totū locul, așa și aci a venitū la convingerea, că fără carte n'avemū parte. Apoi a pornitū conductul de 22 căruțe, între urări de „să trăească”, spre capitală. Noulu protopopu a fostū primitū cu multă plăcere la casa Magnificului Domnū consilieru regescū Iosifū Pap din Șomcuta, care e și curatorū primarū bisericescū, unde s'era a fostū întrunitū inteligența la o cină comună, sub decursul căreia s'au ținutū mai multe toaste, tôte inspirate de dorința progresării pre terenulū bisericescū, școlarū, culturalū și naționalū.

Duminecă în țiuă următoare la 9 ore dimineța s'a început serviciul divinū, la care au asistatū mai mulți preoți, pontificândū M. O. D. Teodorū Indre, protopopu, ca delegatū episcopescū, asistatū de M. O. Dnū Ioanū Sərbū protopopulū denumitū, Basiliū Carșai preotū în Varaiug, Simeonū Meciū fostulū administratorū în Șomcuta și Ștefanū Szabó preotū în Bădăcinulū Selagiului. La acestu actū solemnū a fostū de față întrégă

inteligința, poporul român din loc, precum mai mulți inteligenți români din jur, între cari Spect. Dn. Georgiu Pop de Băsești, mare proprietar, dnii Alesiu și Nicolaș Hossu din Răstolci, apoi mai mulți notabili de diferite confesiuni și naționalități.

Corul vocal condus de meritatul Ilie Pop, precunoscutul învățător de acolo, a ridicat multă pietate coadunaților prin cântările melodișe executate sub acel servitiu.

După citirea S. Evanghelie noului paroh — protopop — ține o cuvântare, în care și inteligența și poporul și-a putut afla îndreptarul vieții sale.

Terminându-se cultul divin, după rugăciunea amvonului s'a îndeplinit actul introducerii. La predarea Evangheliei, cheii și s. cruci însoțită de o vorbire acomodată din partea M. O. D. delegată episcopescă, noul introdus a tâlcuit pre larg însemnătatea acelor însemne, precum și ținuta unui preot și protopop tractual într'un centru cum e Șomeca, unde sunt mai multe confesiuni și naționalități, accentuându, că iubirea adevărată creștină e în stare a susține armonia și buna înțelegere între preot și popor, între înșiși și poporenii și între diferitele confesiuni și naționalități, pentru-că acea iubire nu pismuesce, nu se înalță, nu defaimă, nu cugetă răul, ci precum dice Apostolul Paul, se bucură de adevăr; apoi când lumea va fi pătunsă de spiritul adevărului, nu vor mai fi certe și neînțelegeri între preoți și poporenii și între diferite confesiuni și naționalități.

La 12 ore în sala aranjată pentru primirea deosebitorilor corporației s'a înfățișat antistia comunală, corpul didactic, corul plugarilor români de acolo și senatul bisericesc, la a căroră felicitări sărbătoritul intonează, că înțelegerea, activitatea și împlinirea detorințelor e basa la ori ce lucru bun și salutar pentru biserică, școlă și dezvoltarea culturii noastre naționale.

La 2 ore d. a. în onora noului protopop s'a dat banchet în ospătaria opidană, la care au luat parte 27 dintre cei mai notabili inteligenți. Sub decursul banchetului s'au ridicat multe și însuflețite toast, era sera tot în onora noului protopop s'a aranjat și o petrecere românească.

St. . . .

Mulțămite publică.

Ilustritatea Sa Domnul baron Milos Baich de Varadia s'a îndurat a donă înainte de acesta cu câțiva ani pre sama biserice gr. cat. din Varadia (comitatul Timișului) o sumă de 1200 fl. v. a., er acum a mai mărit fondul biserice susnumite cu o sumă de 500 fl. v. a. Deci vindu a persolv tributul recunoștinței și mulțămitei noastre față cu Ilustritatea Sa pentru atari fapte nobile îndeplinite chiar când biserica e mai necesitată, nu putem întrelăsă, ca marimozitatea acesta să nu o facem cunoscută și multă onoratalui publică, — rugându pre atotbunul Dumnezeu, ca aceste fapte nobile să le recompenseze cu prisosință.

Varadia, 7 Martiu 1892.

Vincențiu Popoviciu,
paroch primar gr.-cat.

Ioan Stoia,
curator primar.

Paul Iorgoviciu,
preot gr.-cat.

Vasilie Orășanu,
curator secundar.

Noutăți.

La numărul de față al foii noastre este alăturat un suplement de o jumătate colt, în care comunicăm cetitorilor noștri traducerea românească a articolului de

lege XLIII din 1891 despre pensionarea învățătorilor populari, împreună cu o explicare a legii numite. — Avându în vedere importanța cea mare a acestei legi pentru fiece care învățător popular, ne-am decis, să punem la dispozițiunea docenților noștri și suplementul singur al acestui număr. Cei ce doresc să aibă acest suplement, sunt rugați a se adresa la „Administrația Unirii” în Blăși (Balázsfalva) trimițându două marce postale de câte 5 cruceri. Prețul alor 10 exemplare comandate de odată îl statorim numai în 60 cr.

Din Archidiecea. Numire. O. D. Aureliu Dumbrava, cooperator parochial în Habici este numit administrator parochial în aceeași comună. — Ioan Popa, coadjutor parochial în Cergăulmare, este numit paroch totu acolo.

Preoți deficienți din Archidiecea sunt următorii: Ioan Romanu din Cernuc, Simion Mărincașu din Bogdana, Nicolae Fărcașu din Btrghișu, Dănilă Mateiu din Habici, Demetriu Zdrăbă din Panteicu, Ioan Todea din Tătarlău, Vasiliu Mărculețu din Cergăulmare, Vasiliu Aron din Veltu, Ananasiu Măcelaru din Noul-român, Mihailu Simonetti din Hususă.

Mulțămite publică. Magn. D. baron Bela Vay a donat un rind frumos de vesminte liturgice din metasă pre sama biserice gr. cat. din Turdașul-român. Era arendatoarele sêu Diu Demetriu N. Dosios a donat un stichar din materie fină totu pre sama acestei biserice. Pentru aceste donuri generose li-se aduce mulțămite publică. Turdașul-român 1 Martiu 1892.

Curatorul bisericesc gr. cat. din Turdașul-român.

Anchetă finanțară. Anchetele convocate pentru a studiă cestiunea valutei s'au întrunit în Budapesta și Viena în 8 Martiu și au început consultările sale. Întrebările, la cari voru avé să și dea anchetele aceste părere, isă aceste: 1. Ce valută să luăm de basă? 2. Dacă de basă s'ar luă valuta de aur, nu ar fi consultu, ca pre lângă banii de aur să se mai folosese și o anumită sumă de bani de argintu (ca bani curenți sau bani adevărați și nu bani de schimb). 3. Câtu de mare ar pute să fie partea casei statului, să se pună în cursu o anumită sumă de note (bani de hârtie) cu îndetorierea de a-le schimba în bani curenți în ori ce moment? 4. Ce principii ar trebui să se aibă în vedere la socotirea florenului nostru în bani de aur? 5. Ce unități ar fi bine să statorim pentru socotirea banilor (cu alte cuvinte să rămănem pre lângă sistemul de floreni sau să trecem la altu sistem)?

Calea ferată Alba-Iulie—Zlatna. Ministrul r. u. de comerciū a primit ajutorul, ce-lu oferesce comitatul Albei-inferiore pentru construirea liniei Alba-Iulie—Zlatna. Acum s'a cerut dela ministeri și aprobarea planului de construire. Se speră, că în mânia tuturor greutăților din acelea locuri muntoase cu timpul se va construi cale ferată și între Zlatna și Abrud.

Fomea în Ungaria de sus. Între populațiunea slovacă din comitatele Arva și Turóc domnesce o fomete înfricoșată. Deci de mi de omeni nu au nici o bucată de pâne, cu ce să și aline fomete torturătoare. În comitatele acestea și în anii, cându fi recoltă bună, duce poporul lipsă și e silitu a se nutri cu făină de ovės și chiar și cu scortă de arbori măcinată și mestecată cu făină. În anul trecut bucatele le-a stricat grindina, cartofii au fost de totu puțin, și așa poporul încă din toamnă duce lipsă. Cei mai cu stare și-au vindut vitele și puțina moșioră, ca să scape de fomete, era alții au emigrat în America. Venindu ierna și ne mai putendu poporul câștigă nimic prin lucru, mi de persoane sunt espuse la periculul de a muri de fomete. Pre lângă aceea mai grasă în părțile acelea tifoida și alte bôle epidemice. Pentru ajutorarea celor lipsiți s'au constituit comitete și s'au început colecte mai în totă țera.

Propunerea economiei în instituttele preparandiale. Pentru ca propunerii pomăritului, grădăritului și a economiei preste totu să i-se dea o dezvoltare mai sistematică, și alumnii să primescă o calificățiune mai fondată, și prin urmare să potă lucră mai cu succes în direcțiunea acesta și în școlă populară, ministrul de culte și instrucțiunea publică a aflat de lipsă a supune instruirea în economie unei inspecțiuni și controle speciale. De comisari ministeriali pentru vizitarea tuturor instituttelei preparandiale și a alor școle economice s'a numit Molnár István, directoru la școlă de vierit din Budapesta. Cu ocaziunea vizitării va examina comisarul ministerial grădinele și terenele economice ale instituttelei și va urmări cu atențiune activitatea profesorului de economie și a grădinarului, și acestora le va și dá îndrumările de lipsă.

O a treia Universitate. În Pojonu s'au început mișcările, ca noua universitate, ce se va ridica cu ocaziunea sărbării milenului, să se ridice în Pojonu.

Academia română își va deschide ședințele din anul acesta la 16 Martiu. La deschidere va asistă și regele Carol. În ordinea zilei se cuprinde și alegerea președintelui și a mai multor membri.

Pentru codificarea dreptului matrimonial a instituit ministrul r. u. de justiție o comisiune, compusă din bărbați de specialitate. Acestă comisiune a și ținut o consultare sub presiul ministrii de justiție.

Găspăr János, fostu inspector scolastic r. u. în comitatul Albei-inferiore, a reposit în Aidu Duminecă la 6 a l. c. în etate de 76 ani. Defunctul numai în anul trecut s'a retras în pensiune, după un servitiu public de 50 de ani.

Bal. Israelii din Blăși vor aranjă Lunu în 14 a l. c. un bal, a căru venit va avea să se adaugă la fondul destinat pentru edificarea unei sinagoge în Blăși. — Noi nu putem să avem absolutu nimic în contra edificării unei sinagoge, nici de aceea nu ne dore capul, că pre ce că se vor adună mijlocele de lipsă la ridicarea sinagogei. Asta este treba israeliților. Dar ca israelii să aranjeze balu într'un timp, în care majoritatea covârșitoare a locuitorilor din Blăși, români și magiari, se află în săntele Paresemi, pregătindu-se la mărțele sărbători ale Patimilor și Învierii, asta este o afacere, care ne atinge și pre noi: asta este și treba noastră. Noi nu le vom face nici odată israeliților vre-o imputare pentru religiunea lor, nici nu-i vom urgisi pentru credințele lor și nu-i vom conturbă în exercicierea cultului lor. Pretindem însă și noi, și credem că și avem dreptul de a o face, ca nici noi să nu fim jigniți în sentimentele noastre religioase. Acum un bal aranjat în postul mare în Blăși, în centrul unei metropoli greco-catolice, este fără îndoială o jignire a sentimentului nostru religios.

Governor în Fiume. În locul contelui Zichy este numit guvernor al orașului Fiume contele Batthyány.

Marele duce Ludovic de Hessen, precum se anunță din Darmstadt, în 4 a l. c. a fost lovit de apoplexie. În urma acesteia l-a statu graiul, și conștiința de sine și-o perde desu. Starea lui inspiră seriose îngrijiri.

Agrațare. Dr. Pásztély Jenő, care a ucis în duel pre cumnatul sêu Literáty Odón, a fost condamnat pre doi ani la închisore de stat. Unul l'a împlinit în închisore din Segedin, era dela unu a fostu agrațiat din partea Maiestății Sale Monarhului.

Iluminarea Sibului cu electricitate. Frații Berger au făcutu magistratului din Sibiu ofertul de a lumina cu electricitate edificile publice și locuințele private, de cumva se vor însinua atăta pentru iluminarea electrică, câtu să se renteze.

Versatul grasă în mai multe părți ale țerei.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Dilele „critice“ ale „profetului“ Falb.

Arare-ori s'a întâmplat, ca un bărbat, carele pre terenul științei positive n'a prestat mai mult decât *Rudolf Falb*, să devină așa de cunoscut și numit ca acesta. Până în țările celea mai depărtate, unde locuiesc oameni, cari cetesc câte un diar sau cîlindar, toți vorbesc despre Falb și despre „dilele lui critice“ și între împrejurări se țin de ele. Mai ales în lunile mai din urmă numitul profet de cutrămur de pământ a făcut, ca lumea să vorbească atîta despre el, cătu chiar pentru dilele mai apropiate a prorocit număröse cutrămure, între cari și „o di supracritică“, în care tôte după a lor rîndușă se voru preface în pulvere. Ce e mai mult, memorabilul bărbat a prorocit înainte cu acurateță chiar și un nou potop. Nu va fi așa dară de prisos, ca și noi să-i dedicăm vre-o câteva rînduri.

Falb, născut în 13 April 1838, a studiat teologia în Graz, și a fost ordinat și de preot, mai târziu însă a trecut la protestantism, și așî trăese ca tată de familie și ca literat în Lipsca. Noi amintim împrejurarea acêta numai pentru că rădăcinile scrutarilor lui despre cutrămurele de pământ sunt a se cercă în trecutul lui teologic. E lucru cunoscut, cumcă există o controversă referitoare la acurateță cronologiei noastre creștinesci și asta constă în aceea, că ore Mântuitorului nostru nu se va fi născut cu vre-o câțiva ani mai curînd, decum e calculul nostru de așî? Deși acêta controversă n'are de a face nimica cu dumnezeescul opă al rescumpărării, noi totuși nu vom disputa nimenui interesul, ce pôte să-l oferescă acêta întrebare unor anumiți scrutar. *Rudolf Falb* încă s'a ocupat cu întrebarea acêta și anume așa, că el a cercat să stătorască timpul, când s'a întâmplat cutrămurul de pământ, care s'a întâmplat după restignirea Domnului nostru *Isus Christos*. Cu tótă energia s'a pus decî pre studiile cutrămurelor de pământ, cari însă în curînd l'au adus într'o grozavă antitesă cu scrutarii cei mai competenți de pre terenul acesta.

Și mai întăiu Falb deviază dela ipotezele științifice de astădi prin statorirea *causei cutrămurului*.

Amăsurat ipoteselor științifice așî comune sunt a se deosebî trei feluri de cutrămure de pământ. Aceste sunt:

1. *Cutrămurele dărîmătore*, produse prin dărîmarea peșterilor subpământene. Peșterile subpământene se formază însă mai ales în regiunile, a căror sol conține mult gips și sare. Aci poți observă mai des cutrămurele dărîmătore. Aceste cutrămure însă sunt cele mai rari, mai slabe și mai neînsemnate dintre tôte cutrămurele și constă mai ales numai în fenomene acustice, însoțite de o neînsemnată sguuire a pământului.

2. *Cutrămurele vulcanice*. Acestea de comună premergu erupțiilor vulcanice și se produc prin silințele treptate ale maselelor vulcanice, mai ales ale aburilor, cari se nisuesc a isbit până la suprafața pământului. Centrul lor este urloiu muntelui vulcanic, prin care se străduiesc lava cea spumegătore a eși la suprafața pământului. Sguduirile regiunilor vecinașe se sfârșesc cu prilejul, când se întâmplă adevărata erupțiune; și numai atunci se întâmplă în împrejurime cutrămure nouă, când se va ivi o astupare momentană a urloiu și prin acêta o întrerupere a activității vulcanului. Cutrămurele acestea se liniștesc, îndată ce prin iușă și încordarea cea mare „astupogul“ se svirle quasi afară și erupțiunea pôte să se întimple din nou. Atari cutrămure vulcanice de pământ au fost de es. acelea, cari au nimicî la an. 79 d. Chr. orașul *Pompei*, precum și cutrămurele din *Ischia* (1883 și 1889) și multe altele. Cutrămurele acestea, lucru natural, că sunt legate

în tot-deuna de regiunile vulcanice, și nu se prea lătesc așa tare, deși numărul sguduirilor adese-ori e foarte mare. Dar avem să scim și să ținem firm, cumcă sguduirile mai tari ale pământului își ajung de regulă sfârșitul cu începerea adevărtei erupțiuni, adecă cu deschiderea „ventilului“.

3. *Cutrămurele dislocaționale*. De felul acesta de cutrămure se ține partea cea mai mare de cutrămure. Ele n'au legătură directă cu aparințele vulcanice, ci pre scurtu dișu ele sunt urmări și așî existente de ale formațiunilor de munți împreunate cu perturbațiuni poziționale (dislocațiuni) în cōja pământului, cari se îndeplinesc în continuu în mod progresiv lunecător.

Cătră primăvară merele se sbărcesc. Și ore pentru ce? Pentru-că o mare parte de apă din adevărata carne a mărului evaporază, și prin acêta carnea mărului își imputinează volumul, pelea (cōja mărului) acum îi devine cărnii prea mare și se sbărcesc. Totu ast-fel se întâmplă și cu pământul nostru! Simburele celă cald al pământului se află într'o rēcire constantă, deși cam încetșoră. Prin acêta simburele pământului se contrage, își imputinează volumul, cōja cea tare a pământului însă prin lunecări, încrețituri, în general prin dislocațiuni, formază acele crețe și sbărcituri, pre cari noi după ce ajung înălțimea corēspunșătoare, le numim munți. Dacă cōja pământului nostru ar constă din masă mai mōle, atunci acelea încrețituri, lunecări sau împinșături s'ar îndeplini în tot-deuna în mod blānd, lin și nesimțit. Fiind-că însă cōja pământului este compusă mai ales din mase tari stāncose, de aceea încrețiturile, după ce trecu preste granița elasticității, produc o nāprasnică mișcare, pre care noi o numim cutrămur de pământ! — Deși acestea cutrămure sunt împreunate adese-ori la suprafața pământului cu pustiiri, totuși țaria lor în spre interiorul pământului scade așa de mult, cătu sguuirea, ce pôte eș la suprafața pământului a dărîmat cāși, în ocele din interiorul pământului, ce sunt numai de vre-o câteva sute de metri afunde, nu s'au simțit aproape de loc.

Felul acesta al treilea de cutrămure este cel mai general și mai pustiitor și se întâmplă mai ales în lanțurile de munți, unde cōja pământului apare împăturată prin o îngrămădire orizontală. Atari regiuni sunt mai ales Alpii, Apeninii, Anșii Americii sudice ș. a. — Cutrămurele de pământ se întâmplă desu și în regiunile mărginașe a unor mări, așa de es. a Mării mediterane, unde bucăți cufundate din cōja pământului se mărginesc de masele de pământ oprite în loc sau grāmădite (munți țermuren). — Din contră însă unde formațiunea păturelor cōjei pământului este mai puțin sau de loc conturbată, ca de es. în Rusia cea plană, în Siberia nordică și în unele părți ale Germaniei, cutrămurele de pământ sunt celea mai mari rarități.

Încrețiturile cōjei de pământ, ce sunt împreunate cu imputinarea volumului, și cari se sērvăresc în urma rēcirii interiorului pământului, durază și așî și încă în așa măsură, încātu neîntrerupt se întâmplă câte o rupere, lunecare, trēsărire și împingere în cōja pământului, cari apoi se simțesc la suprafața pământului ca nisce cutrămure. — Acêta aparință este așa de desă și generală, încātu *Alexandru de Humboldt* pre dreptul a putut dice: „Că dacă în tótă ziua am pute ave scire despre starea întregii suprafețe a pământului, atunci cu verosimilitate ne-am pute convinge, că suprafața pământului este fără întrerupere supusă ataror reacțiunilor din interiorul pământului.“ — Aievea că ne și învță statistica cutrămurelor de pământ, — deși este foarte imperfectă, — cumcă *pre pământ în tótă ziua se întâmplă câte două cutrămure*.

Lunecările existente, cari s'au produs în cōja pământului prin număröse sguduirii

cutrămurătore, se pot și așî dovedi prin mēsurări topografice, deși numai de puțină vreme încōce se ocupă omenii cu acurate observațiuni referitoare la acestea. — Așa de es. raportază cunoscutul profesor *Heim* din *Zürich*, carele este o autoritate pre terenul acesta, cumcă aședăturele de pământ de lângă *Rigi* și *Napf* s'au apropiat în restimp de 30 de ani cam cū unu metru, — după cum dovedesc acuratele mēsurări de odinōră ale acestui triunghi, precum și ulterioarele revisiuni. *Heim* dice mai departe: „Dacă ne cugetăm puternicul sistem de încrețituri sau trepte ale Alpilor érašii planificat, atunci primim o circumferință de pământ mai mare cu 120,000 metri, adecă: înainte de lunecarea Alpilor circumferința pământului a trebuit să fie cu $\frac{1}{8}$ % mai mare de cum este astădi.“

Ce dice acum dl *Rudolf Falb* despre cauza cutrămurelor de pământ? El le aruncă pre tôte într'o singură olă, în așa numita olă vulcanică; adecă el contestă energetic, cumcă cutrămurele de pământ ar pute ave diferite cause, și din contră susține, cumcă *ele tôte sunt nisce erupțiuni vulcanice subpământene* (cari nu pētrund până la suprafața pământului) promovate prin atracțiunea sōrelui și a lunii. — Cu unu cuvint dișu Falb consideră cutrămurele de pământ de nisce valuri săritore a interiorului socotit curgător al pământului.

Spre a ave o iconă clară despre teoria acêta, în puțină cuvinte ne vom aduce aminte de acelea regulate mișcări ale mării, cari în general sunt numite *flux și reflux*. Sub acestea înțelegem mișcarea crescentă și decrescentă a mării, — cum ea mai ales se produce prin atracțiunea lunii, și în parte prin influința multă îndepărtatului sōre. — Fluxul și refluxul se ivesc de două ori în 25 de ore (adecă în timpul de rēsărire și de apunere a lunii), așa încātu în decursul alor 25 de ore (sau mai acurat alor 24 de ore, 50 minute și 28 secunde) se întâmplă de două ori flux și de două ori reflux. Pentru unu anumit punct țermuren așadar fluxul în fiesce care di se va ivi cu 50 minute mai târziu. — Dacă acum sōrele dimpreună cu pământul și cu luna se vor află de-odată într'o linie — precum se întâmplă asta, cându fi lună plină și lună nouă, — atunci fluxul va fi mai mare ca ori și cându și atunci se numesce revărsare de mare.

La acestea revărsări de mare a cugetat Falb, cându a susținut, că: 1. Interiorul pământului e fluid, 2. că el ar fi supus mișcărilor fluxuali și refluxuali întocmai ca și marea, 3. că mișcarea undelor revărsătore ale interiorului pământului ar influință așa de împingător asupra cōjei celei tari a pământului, încātu acelea la suprafața pământului le-am simți ca și nisce cutrămure. — Acêta teorie însă, pre care Falb și-o atribue așî proprietății sale spirituale, nici nu se derivă dela el, pentru-că deja mai înainte de el a fost publicat *Alexis Perrey* din *Dijon*, carele mai târziu nici nu și-a mai apărăt-o!

(Va urmă).

Sermana Dolores.

Istorie Andaluziană de *Fernan Caballero*.

(Continuare.)

Don *Marcelino* se simția fericit, și fericirea acêta nu l-o turbură nimica. De dimiueță până sara mergea esaltat din casă în grădină și din grădină în casă, și singurul lucru, asupra căruia se plāngea, eră, că ziua are numai 24 ore și anul numai 365 de zile.

Dece ani întregi a putut Don *Marcelino* să guste neturburat de nimeni fericirea acêta, până ce deodată o aprindere de plămâni îl duse într'o patrie mai fericită chiar

atunci, cându se așteptă mai puțin la așa ceva și cându mai puțin ca ori și cându se doriă să móră.

Elu muri la 8 zile după îmbolnăvirea sa. Inimicil nu se bucură de mórtea lui, căci inimicil n'avea. În testamentu a făcutu mai multe legate, și-a încredințat sufletul în mânil lui Dumnezeu și și-a exprimat dorința de a fi înmormintat în uniforma sa, — ultima probă de debilitate omenescă.

Soră-sa Donna Braulia Toro eră moșténă universală a averil lui, carea după cum seimă, constă din trei case. Portretul celu renumit a rămas și pre mai departe la locul său de onóre, dar după mórtea originalului se părea, ca și cându s'ar mai fi îngroșat umbrele de pre elu. De câte ori vedea părintele Nolasco portretul, nici odată nu-și uită să dică câte-va cuvinte de laudă despre elu și să rostescă unu „Tatăl nostru” pentru celu mortu. Fata vèduvei Braulia o observase acésta, și în sburdălnicia ei ori de câte ori venia la ei bunul călugăr, ea nu-și uită ași îndreptă privirea spre portret, ceea ce observându-o părintele exclamă: „Ce tipu frumos!”

Mamă-sa, căreia nu-i plăcea fapta asta, o oprise și-i demăndase aspru a nu mai trage atențiunea venerabilului părinte asupra tabloului; Rosa se înțelege că nu o ascultă, și ast-felul ori de câte ori amintia ea numele repositului său unchiu, părintele Nolasco nu întârziă cu îndatinata exclamațiune: „Ce tipu frumos!”

În ziua, în care avuse convorbirea cu Dolores, călugărul se duse la Donna Braulia. „Sennoră,” duse elu, „am aflatu pentru Dvoastră o servitoare escelentă.”

„O, mă bucuru foarte multu!” răspuse ea. „Spuneți-mi, rogu-vé, cu minte-i? creștină bună-i? șcie spală veșmintele? curată-i și preste tóte nu-i prea țărănescă în maniere?”

„Vé spunu, Sennoră, că-i o fată neprețuită!”

„Părinte Nolasco,” începù de odată Rosa, nu vi-se pare și Dvoastră, că unchiul e făcutu cam strîmbu?”

„Strîmbu? Nu, elu e chiar așa, după cum eră în viață. Acelu Iuan Almazarron și-a priceputu foarte bine măiestria.”

„Pentru Dumneđu!” duse Donna Braulia cătră copilă-sa, grijindu ca se n'o audă călugărul. „Pentru Dumneđu! ce grobiانيتăți și necuvenințe vorbesci tu! Nu șci, că nu se cade unei fete bine crescute se vorbescă așa ceva? Dacă o mai faci odată, să o șci, că-ți dau o palmă, de mă pomenesci!”

„O, mamă, mamă, las la o parte finețata, și dă-mi mai bine unu strugure, nu-i mai ține așa ascunși, că dór nu-să cine șcie ce petri scumpe.”

„Omenii fini și bine crescuți nu mănăcă cătu-i lumea totu numai struguri,” răspuse ea.

„Părinte Nolasco!” strigă Rosa, „uită la mama că nu vre să-mi dea struguri, dice că nu-i lucru de bonton a mănăcă totu struguri. Dar spuneți-mi, nu-i așa, că unchiul Marcelino, care eră unu omu cu minte și foarte finu, mănăcă atâția struguri, căți îi trebuia?”

„E dreptu! Elu demăndă să-i aducă din vie câte o coriă plină de struguri,”

„O, și cătu își de nutritori!” duse Rosa oftându. . . . „Uitați-vé, ulțați-vé!” strigă ea

deodată în urechile călugărului. „Uitați-vé, unchiul are pre nasu o muscă!”

„Ba nu,” răspuse liniștitu călugărul, privind la potretu cu atențiune. „O, ce asemănare minunată! Mânile acelea de acolo își chiar ca mânil lui. Elu mi-a dăruitu acestu rîndu frumosu de veșminte dicându-mi: „Vé poftescu, părinte Nolasco, ca sănătatea voastră să țină mai multu decâtu haîna asta!” „Și viața voastră asemenea!” am adausu eu mulțămindu-i, se vede însă, că Dumneđu nu mi-a împlinitu dorința, — o, ce tipu frumosu!” exclamă elu oftându.

„Vai, vai! sbiéră Rosa fugind, care simți mâna mamei sale

În dimineța următoare Dolores se duse la noua sa stăpână. Ea eră tristă și rușinosă; nu-și uitase însă a-și duce cu sine voea cea bună, dorința de a fi dréptă față cu toți, și de a-și împlini datorința cum se cuvine.

În scurtu timp a câștigat pre Rosa cu totul pentru sine. Chiar și Donna Braulia eră foarte îndestulată. Ea eră liniștită, activă și curată, dar mai virtosu avea două calități, cari plăceau foarte multu Sennorei cruțătoare și fine, anume: nu mănăcă multu, și nu eră țărănescă în purtările sale.

„Dolores e o fată de totu șarmantă,” duse Donna Braulia într-o zi cătră Rosa. „Singurul defectu, ce-lu are, e că-i prea seriósă, cugeți că-i o muscă înghețată.”

„Bravo, mamă!” exclamă Rosa. „Așa veți, asemănările tale imu convinu. Dacă vorbesci în pilde, te mai pricepu și eu!”

„Mi-se pare, că ea-i puțin și cam târzie la lucru, continuă Donna Braulia rușinată încâtva. „Și apoi ca să nu-mi uitu, nu țiam mai spusu de decî de ori, să nu-mi mai dici „mamă” ci „mama”.

Pentru Dumneđu, să lăsăm flecurile aceste: papa și mama, tata și nana! Lasu să vorbescă așa numai copii, ori aceia, cărorora le e grea limba, ca și lor, și nu pot exprima cum se cade cuvintele. Eu vorbesc așa cum mă taie capul.” (Va urm.)

Bibliografie.

Articulul de lege XLIII din 1891 despre pensionarea învățătorilor și crescătoarelor dela școlele populare publice și dela grădinile publice de copii, precum și în cauza modificării articol. de lege XXXII din 1875 referitoru la ajutorarea vèduvelor și orfaniloru acelora. — A apărut și se află de vindare la „Administrația Unirii” în Blăși (Balázsfalva) în traducere românescă textulu legii despre pensionarea învățătorilor. Textulu este însoțit de o esplicare detaliată. Cunoscerea dispozițiilor legii e de celu mai mare folos. Atragem decî atențiunea onoraților docenți asupra publicățiunii acesteia. Prețulu unui exemplaru e numai de 10 cr., cari se pot trimite cu totă ușurătatea în marce postale. Dece exemplare le dăm cu prețulu redusu de 60 cr.

Scrieri pentru popor, compuse de **Lulu Grosoreanu,** învățătoru. Arad, 1891. Tiparul tipografiei diecesane. Prețulu 20 cr. v. a. Formatu 8°, 94 pag. — Cuprinsulu cărții e variat, instructiv și moralizatoru. Va fi de folos pentru poporul nostru ruralu.

Manualu de gimnastică (cu numérose ilustrațiuni) lucratu pre basa planului mini-

sterialu pentru școlele populare de **Ioan E. Prodanu,** profesor diplomaț în gimnastică la școlele medii gr. or. române în Brașov. Cursulu I. Prețulu 30 cr. Brașov. Editura și Tipografia Alexi 1892. — 73 pag. — Cărțica acésta va umplé unu golu în literatura noastră școlară și va face unu serviciu foarte bunu tuturor învățătorilor populari întru propunerea cu succesu a gimnastice.

Diverse.

Dela bancu nostre. „Silvania” din Șimleu-Silvaniei își ține adunarea sa generală a IV-a în 21 a l. c. Raportulu direcțiunii pre anul de gestiune 1891 arată dezvoltarea extraordinară a tinerului institutu. Tóte ramurile de operațiune dovedesc o creștere abia sperată. Vomu aminti numai unele date. Circulațiunea totală a fostu de 4,308.454 fl. 47 cr. Depunerile au fostu cu finea anului de 271.636 fl. 36 cr. Cu satisfacțiune constatăm, că în creditele ipotecare s'a declarat o creștere față cu anul trecut 1890 de 25.306 fl. 75 cr., și că la depuneri contribuesc în parte însemnată și economii de prin sate, dovedind ast-fel înaintarea spiritului de cruțare. — Câștigulu curat, ce l'a realizat acestu valorosu institutu este de 14.552 fl. 78 cr. Fondulu de rezervă a fostu sporit cu 5168 fl. 95, așa cătu acum ajunge la frumosă sumă de 12.000 fl.

„Victoria,” institutu de credit și economii în Arad, a publicat totu pre anul alu IV-lea de gestiune (1891) unu raportu nu mai puțin favorabilu, ca celu de mai susu. Circulațiunea totală a acestui institutu a fostu de 3.727.270 fl. 92 cr. Depunerile cu finea anului s'au urcat la suma considerabilă de 391.118 fl. 99 cr. Câștigulu curat a fostu de 14.668 fl. 92 cr. Din acestu câștig s'a adaus la fondulu de rezervă 5.801 fl. 35 cr., și ast-fel fondulu de rezervă a institutulu a ajuns la suma împunătoare de 17.225 fl. 33 cr.

Amendou institutele au dat și câte o sumă frumoasă pentru scopuri publice de binefacere, și sperăm că vor da pre viitoru și mai multu, în măsura în care se vor consolidă.

Tesauru vechi. Nisce corturări încă în 1888 au aflat în pădurea Crasnei nu de parte de confiniile României 15 ruđi de aur, a căror greutate a fostu de 6 1/2 kgr. Afătorii au prezentat 6 ruđi la auctoritățile competente, cealalte însă le-au ascuns și le-au vindut. Mai târziu s'a descoperit vindarea celor 9 ruđi, și unele s'au și confiscat dela cumpărător. Tesaurulu aflat e de pre timpul, cându Romanii sub împărații Valentinianu, Valente și Grațianu au fost siliți a se retrage în Mesia dinaintea invasiunilor barbare. Totu de pre acel timp e și tesaurulu aflat în Șimleu și celu dela Petrósa, care se află în museulu din București.

Ce venit aduc teatrele din Paris? Ce sume colosale incasază teatrele parisiene, apare din cele următoare: Venitul tuturor teatrelor din Paris a fostu în anul trecut de 23 1/2 milioane frcs. Din suma acésta vine pre Opera cea mare 3 milioane, pre Comedie Française 2 milioane, pre Opera Comique 1,700,000, pre Varietés 1,130,000 frcs., pre cealalte mai puțin. Dela 1848 au incasat teatrele din Paris cu totul 770 1/2 milioane frcs. ce coréspunde la venitul de, 48,000 frcs. pre zi. Dacă am cercă după câștigulu moralu, ce-lu aduc teatrele, ne temem, că în locu de câștig, am afla mai numai corupțiune morală.

Noul materialu pentru fabricarea hârtiei. În ținutul Tabasco din Mexico cresce o plântă, care e mai avantajosă pentru fabricarea hârtiei decâtu materialulu folosit până acum. Plânta acésta se numesce *jalocinu* și acolo cresce sèlbatică în cantitate foarte mare. Fibrele desfăcute de pre ea sunt de totu fine și scilpiciose. E probabil, că fibrele de jalocinu se facă mare concurență materialulu, din care se fabrică adî hârtia.

Economie.

Forma grăpelor pentru plantarea arborilor. Pre la noi omeni, când voesc să planteze vre-un arbore, de regulă îi sapă o grăpă rotundă. *Gaucher*, directorul școlii de grădinăritu din Stuttgart, afirmă, că e mai consultă a săpă grăpa în formă de patru-unghi, deoarece această prestă mai mult spațiu decât cea rotundă, supunându că diametrul este egal la ambele; afară de aceea unghiurile celei dintăii sunt foarte acomodate pentru aședarea rădăcinilor mai lungi ale arborilor. Mai departe săparea grăpei patru-unghiulare recere mai puțin timp și osteneță, de-orece lucrătorul pte să înțepenscă mai bine arșulul (hriețulu) în pământ și să taie deodată bucăți mai mari. *Gaucher* recomandă, că dacă pământul, ce se scote, când se sapă grăpa, ar fi de calitate deosebită, să se așede pre marginea grăpei în două ori chiar în trei grămeși separate. După ce s'a săpatu grăpa și voim să plantăm arborele, în fundul grăpei se pune pământul de o calitate mijlocie, apoi urmază cel de calitate primă, cu care se încunjură rădăcinele arborelui, și chiar de-asupra vine pământul cel mai rău. La plantare fresce rare stratul de pământ trebuie să se calce bine, căi la din contră se va aședă el mai târziu de la sine, prin ce se vatemă arborele. Muiți amână plantarea până primăvara târziu, dară acesta nu e de recomandat, fiindcă arborii plantați târziu deși sar' prinde, totuși cu anevoe pot resistă secetei și căldurei de vară. Mai consultă e a se plantă arborii primăvara îndată ce se desghetă pământul, și până cătră finea lui Martiu.

Ună noă felă de nutreț. Mai multe fabrici mari de spirit din capitală și din provincă se ocupă cu idea de a străcură și să lăturile (bréha) și a-le aduce în comerț ca lături uscate, precum facu mai mult fabrici din străinătate. Acestă reformă un ortană de o parte scapă pre fabricanții și de incomoditatea de a se ocupă și cu lăgășulul de vite, ce în cetățile mari costă mult. Era de altă parte aducându-se lături uscate în comerț se face ună servitū momentosă economiei rurale, căreia i-se dă ună nutreț bun și ieftin. În Germania fabricele mari au început deja pro-

cedura acésta, și de atunci lături uscate de cucuruz și de secară au mare trecere și forméză ună articulu însemnat al comerțului de nutreț.

Revista comercială a săptămănei.

Cu finea săptămănei trecute și începutul acestei săptămăni a ninsu, așa cătă néua a acoperit deplin pământul. Temperatura a scățut.

Tărgul de bucate din Budapesta în săptămăna trecută a fost slabă cercetată. Prețurile bucatelor au scățut. *Grău curat* a sosit puțin și nu a fost de ajuns nici pentru acoperirea lipselor locale, s'a vîndut maja m. cu fl. 9.80—10.05. *Secară* încă a fost puțină și s'a vîndut maja metrică cu fl. 9.70—10.00, după calitate. *Ovășă* a sosit mult în piață, în urma acesteia prețul i-a scățut. S'a vîndut maja m. cu fl. 5.90—6.00. *Cucuruz* încă s'a oferit mult, s'a vîndut maja m. cu fl. 5.32—5.55. La stațiunile căilor ferate s'a plătit maja m. cam cu fl. 5.00—5.30.

Tărgul de rîmători dela Steinbruch. S'a plătit pentru rîmători *unguresci* aleși, grei 48—49 cr., *bétrani* 45—46 cr., *marfă țărănească* 45—46 cr., *sărbesci* 43—45 cr. la kg. curat.

Bursa de Budapesta.

Din 2 Martiu st. n. 1892.

Renta de aur ung. 4%	107.50
„ „ hărtie 5%	102.10
Împrumutul căilor ferate ung.	118.25
Amortisarea detoriei căilor ferate de Ostă ung. (1-ma emisiune).	115.57
Amortisarea detoriei căilor ferate de Ostă ung. (2-a emisiune).	100.—
Bonuri rurale ung.	93.20
„ urbariale ung.	100.—
Obligățiunile desp. regalilor ung.	98.10
Împrumut cu premiu ung.	140.—
Losuri pentru regularea Tisel.	135.50
Renta de hărtie austriacă	102.75
„ argintă austriacă	94.—
„ aură austriacă	110.25
Losurile austr. din 1860.	140.—
„ Viena	154.—
Acțiunile bancel austro-ungare	1025.—
„ de credit ung.	343.—
„ austr.	307.80
Obligățiunile ale bancel ipot. ung.	116.25
Scrisuri fonciare ale institut. de cred. și economi „Albina”	101.—

Galbeni împărătesci	5.58
Napoleon-d'ori	9.41
Mărci 100 imp. germane	58.20
Londra 10 Livres șterlingi	118.85

Posta Redacțiunii. Șt. S. în Rtu Bărbat. Abonamentul e acoperit nu până în 30 Iunie, ci până în 31 Decembre 1892.

Editor și redactor răspunător:

Dr. Vasiliu Hossu.

Sz. 74
1892

(8) 1—?

Arverési hirdetmény.

Alóirt kiküldött végrehajtó az 1881. évi LX. t.-cz. 102. §-a értelmében, ezennel közhirrre teszi, hogy a balázsfalvi kir. járásbíróság 200. polg. számu végzése által a csufudi gör. kat. egyház végrehajtó javára csufudi Mihó Simó ellen 380 frt 53 1/2 kr tőke, ennek 1889 év november hó 29-ik napjától számítandó 6% kamatai és eddig összesen 43 frt 59 kr perköltség követelés erejéig elrendelt s 1892. évi februarius hó 23-án fogantositott kielégítési végrehajtás alkalmával bíróság lefoglalt 591 frt 25 kr-ra becsült 1 tehén, 1 paripaló, 1 kanca, 1 ökörszekér, 1 eke, 1 vasfogu laborona, 1 cséplőgépnék járgányának és géprostának felerésze, 2 drb 15 vedres hordó, 1 léczes törökbuszakas, 480 véka csőtörökbusza, 14 drb juh és 61 véka tiszta búzából álló ingóságok nyilvános árverés útján eladatnak.

Mely árverésnek 258/1892 sz. kiküldést rendelő végzés folytán a helyszinén, vagyis Csufudon alperes lakásánál leendő eszközésére 1892-ik év március hó 26-ik napjának délelőtt 10 órája határidőül kützetik és ahhoz venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok ezen árverésen, az 1881. évi LX. t.-cz. 107. §-a értelmében, a legtöbbet ígérőnek becsáron alól is eladatni fognak.

Az elárverezendő ingóságok vételára az 1881. évi LX. t.-cz. 108. §-ában megállapított feltételek szerint lesz fizetendő.

Balázsfalván, 1892 március 9-én.

Thát György,
kir. bírósági végrehajtó.

Funda în an.
1858.

FRANCISCU WALSER

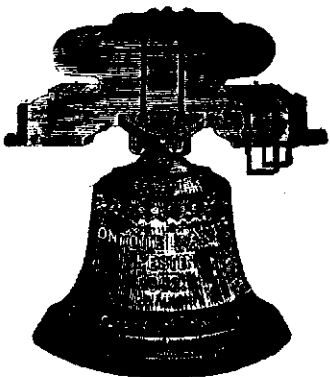
Liferant de curte
alți Alteței Sale
Imp. și reg. Archi-
ducele Iosif.

proprietarint primel fabrici ungare de masine și recuisite de pompieri, turnătorit de clopote și metală

Budapesta, VII, strada Rottenbiller, Nr. 66

recomandă atențiunei preonorăților domni preoti

TURNATORIA SA DE CLOPOTE

în care se fabrică atât grupuri cât și clopote singuratiche: cu scaune de fier patentate și cu chivere (córne) scutite de frecare. Fabrica a liferat delă întemeierea sa 1800 clopote mari de metală, într'alte și cel delă metropolia din Bucuresci în greutate de 8000 kilograme.

Se află umblătoare scutite de mirosu, arangiamente pentru băi, conducte pentru apă și pompe pentru fântăni.

(4) 9—52

Preliminare de spese și Prețu-ocouranturi se trimitt la cerere gratuită și franco.

Distins în anul 1865 la espositiunea regnicolară din Budapesta pentru lucru escelent, progres și capacitate de concurență cu diploma cea mare de onore.

JOSIFU GAVORA (1) 5—26

distins cu medalia espositională cea mare pentru lucru escelent și gust bun la espositiunea regnicolară din Budapesta în a. 1885.

Budapesta, IV, strada Vațului Nr. 17

Recomandă cu prețuri de cele mai convenabile și în esecutare cât se pte mai frumoasă obiecte de lipsă

pentru ajustarea bisericelor, și anume:

Felone preotesci și stiohare diaconesci

Flamure pentru biserică și reuniuni.

Flamure pentru reuniuni de pompieri, de scolar, reuniuni bisericesci, reuniuni industriale, de cântări și de pompe funebre.

Candelabre, racle și potire, luminarie de parete și de altariu, și candel.

Primescu și efep-tuiescu ieftin repararea vestmintelor bisericesci, intrargintarea și intraurirea de potire, racle, candel și luminarie de altariu.

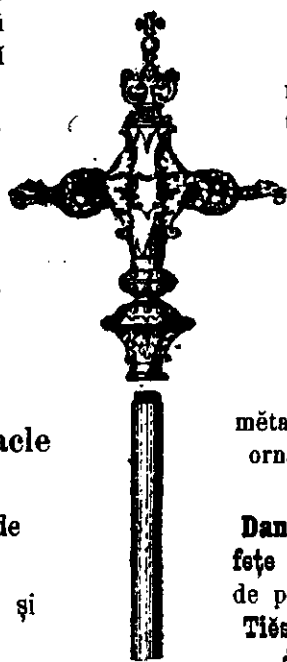
Mare asortiment de brodării de aur, de argint și de metasă, precum și de ornaturi bisericesci brodate

Dantele bisericesci, fețe de altariu, cruci de parete și de scolar.

Tășeturi bisericesci, damasturi etc.

Acurătatea mea o pot dovedi cu sute de epistole recunoscătoare.

Carturi de preț și preliminar de spese trimitt la cerere franco.

Articolul de lege XLIII din 1891

despre pensionarea învățătorilor și crescătorilor dela școlile populare publice și dela grădinele publice de copii, precum și în cauza modificării articolului de lege XXXII din 1875 referitor la ajutorarea veduvelor și orfanilor acelora.

(Sanționată în 27 Decembrie 1891. — Publicată în „Országos Törvénytar“ la 31 Decembrie 1891).

Noi Franciscu Iosifu Intaiulu

din îndurarea lui Dumnezeu Împăratu alu Austriei, Rege alu Boemiei șel. și Rege Apostolicu alu Ungariei.

Credincioșii Magnați și Deputați ai Inbetei noastre Ungarie și a țerilor surori ai subșternuți din consensu comunu Majestății Nostre spre sanționare următorulu articolu de lege:

§. 1

Între cei îndreptățiți la pensiuene pre basa articolulu de lege XXXII din 1875 paragrafi 1 și 2 se primescu, și învățătorii și învățătoarele aplicate în modu definitivu la școlile de pracsă de pre lângă preparandiile de învățători, la institutele umanitare, la școlile comerciale și industriale inferioare, precum și la toate institutele de învățămintu de o categorie cu școlile populare: dacă corăspundă condițiunilor prescise la purtarea oficiulu învățătorescu în §. 133 din articolulu de lege XXXVIII din 1868, sau în §§. 61 și 62 din artic. de lege XXX din 1883 și pre lângă aceea în artic. de lege XVIII din 1879.

§. 2.

Cu pensiuene ordinară, ce o voru avé până la capetulu vieții, se potu depărta din stațiunile lor docentale:

1. Aceia, cari au servitu celu puțin 40 de ani computabil, ca învățători suplenți sau ordinar, la vre-unulu din institutele înșirate în §-ulu 1 art. de lege XXXII din 1875, precum și alu legii presente;

2. Aceia, cari au servitu celu puțin 10 ani computabil totu la ast-felul de institute ca docenti suplenți sau ordinar, dacă din cauza ore carei scăderi trupesci sau sufletesci, provenite fără de greșela și vina lor, au ajunsu cu totulu ne-capaci pentru împlinirea datorințelor sale învățătoresci, sau au împlinitu anul alu 65-lea alu vieții lor.

§. 3.

Suma anuală a pensiuinei celor îndreptățiți la pensiuene pre vieță, după 10 ani de servitiu, — între cari are să se înțelegă și timpul petrecutu în servitiu de rășboiu în urma mobilisării, precum și în captivitate de rășboiu, — este a se stator cu 40 % a salarulu computabil, ce servece de basă la pensiuene, și după servitiulu, ce trece preste 10 ani, după fiesce care anu nterioru este a se stator în o sumă mai mare de câte 2—2 %, așa, câtu după împlinirea timpulu de servitiu de 40 de ani compete întregă suma salarulu computabil. Provisiunea tot-deuna are să se rotundăscă la sume de câte 10 fl., așa, că sumele parțiale, ce se estindă până la 5 fl., suntu a se omite, ér sumele mai mari de 5 fl. au să se lea ca de 10 fl.

De pensiuene mai mare decâtu suma întregă a salarulu computabil, care atinge suma de 300 fl. sau trece preste ea, nu se pote împărtași nimeni nici după timpu de servitiu mai îndelungatu, la din contră însă și pentru învățătorii și învățătoarele provădute cu salaru mai micu decâtu 300 fl. anual, la demăsurarea pensiuinei tot-deuna e a se luă de basă salaru anualu de 300 fl.

§. 4.

La statorirea sumei beneficiulu computabil, ce compete celui îndreptătitu la pensiuene în celu mai din urmă momintu alu servitiulu, suntu a se luă în socotintă:

a) salarulu sistemisatu în bani gata;
b) adausulu întregitoriu (personalu) primitu ca întregire a salarulu mai mare avutu mai înainte;

c) adausulu personalu, ce e a se consideră de egal cu salarulu, și care nu s'a datu numai exclusiv pentru durata funcționării în oficiu;

d) adausele sistemisate, cari formăza partea întregitoare a salarulu, precum și didactrele de asemenea natură, ce competu învățătorilor, aceste din urmă computate în calculu mijlociu făcutu după venitele din cei din urmă 5 ani;

e) venitulu competiței de pământu, ce suplinesce sau întregesce salarulu de bani gata, valoarea locală a competițelor de naturale și altor servituți, computată în calculu mijlociu pentru 10 ani. Din contră cortelulu în natură, banii de cortel, dotațiunea patronală, ce nu formăza partea întregitoare a beneficiulu sistemisatu, adausulu localu sau de scumpețe, competița de lemne pentru încălđitul școlei, relutulu de cancelarie, beneficiulu, ce servece pentru ținerea de suplete, nu suntu a se luă în socotintă la calcularea sumei de provisiune finală.

§. 5.

Soția celui îndreptătitu la pensiuene, la casulu morții bărbatulu său, primesce subvențiune anuală ordinară de veduvă, de cumva bărbatulu său a servitu celu puțin 10 ani computabil, și ea a trăitu cu elu în căsătorie celu puțin unu anu.

Subvențiunea veduvelor după salaru de 300 fl., respective după celu mai de pre urmă salaru computabil alu bărbatulu reposatu, dacă acelu salaru nu trece preste 600 fl., face 50 %, ér după partea salarulu, ce trece preste 600 fl., 20 %, care subvențiune se liquidăză după o jumătate de anu socotită dela ziua morții bărbatulu, din care subvențiune femea rămasă veduvă e datore să îngrigescă nu numai prunciul său propriu, ci și prunciul născutu din căsătorie de mai înainte a bărbatulu său mortu.

§. 6.

La judecarea pretensiunii de provisiune învățătoarele, atât în privința drepturilor, câtu și a datorințelor suntu a se consideră de egale cu învățătorii. Bărbatulu însă după soția sa, afară de competița de înmormintare, care e egală cu salarulu aceleia de pre trei luni, respective, dacă a muritu fiindu deja pensionată, cu pensiuene ei de pre trei luni, nu pote face pretensiune la nici unu felu de împărtașire.

§. 7.

Învățătoarea și în casulu acela încă pote face pretensiune la pensiuene, sau la escontentarea finală, ce-i compete pre basa aplicării sale, dacă bărbatulu ei e încă în vieță, sau are după elu provisiune separată, și provisiunea sa și atunci și-o păstrează, dacă după bărbatulu său numai mai târziu se împărtașesce de provisiune, sau dacă se mărită de nou.

§. 8.

Dacă veduva mamă primesce subvențiune, atunci fiesce care dintre prunci ei primesce 1/6 din provisiunea, ce compete mamei.

Suma ajutorulu însă, ce se dă la toți prunci, nu pote să trecă preste suma provisiunii de veduvă.

Orfanii învățătoarei, după ce tatălu lor în urma restricțiunii cuprinse în §. 5. nu pote să se împărtașesca de provisiune veduvăscă, suntu a se consideră de orfanii fără părinți, și în înțelesulu §-lui, ce urmăza mai josu, este a se îngrigi de ei așa, câtu calcularea basei ajutorulu de orfanii să se facă întocmai, ca și cându tatălu lor ar avé dreptu la provisiune veduvăscă.

§. 9.

Orfanii lipsiți cu totulu de părinți, în casu cându numai unulu din părinții lor a funcționatu ca învățătoriu, prelângă ajutorulu, ce se va compută în înțelesulu §-lui de mai susu, mai primescu încă câte 25 fl.; ér în casu cându amendoi părinții lor au fostu învățători, prelângă ajutorulu, ce este a se compută separat după fiesce care părinte, mai primescu încă 50 fl.

Orfanii lipsiți cu totulu de părinți sau cei fără de avere, în locu de ajutorulu, ce le-aru competă, se cresc în orfanotrofi începându dela anul alu 3-lea alu etății lor, asemenea și acei orfanii fără de avere, cari suntu a se privi ca lipsiți cu totulu de părinți din causă, că unulu dintre părinții lor priu despărțire de căsătorie, sau pentru ore-care greșelă proprie și-a perditu pensiuene veduvăscă, sau nici n'a dobânditu vre-o ast-fel de pensiuene; cești din urmă însă numai în acelu casu, dacă părintele lor rămasu în vieță ar suplică, sau dacă în înțelesulu §-lui 4. din Art. de lege XXXVIII din 1868 ar obversă trebuința de a dispune tutoru, sau dacă auctoritatea competentă, din cauza purtării părintelui rămasu în vieță, o ar crede a fi de doritu în interesulu orfanulu.

Ajutorulu bănescu alu astor-fel de orfanii, sub durata educațiunii lor, se estradă din fondulu de pensiuene în folosulu orfanotrofiulu respectiv.

Pentru înființarea de orfanotrofi corăspundătoare acestui scopu, și pentru acoperirea speselor de susținere suntu a se întrebuintă venitele extraordinare ale fondulu regnicolaru de pensiuene docentalu și intratele neprevădute ale aceluia.

În casuri deplinu motivate, ministrulu de culte și instrucțiunea publică excepționalmente pote concede, ca susținerea și educarea orfanulu cu totulu lipsitu de părinți să se concreadă în grija tutorulu dispusu din partea auctorității pupilare sau în grija unui consăngenu recomandat.

din partea auctorității populare, și care ofere garanță atât materială cât și morală; în cazul acesta și ajutorul bănesc, ce compete orfanului, este a se estrada tutorului respective consângenui.

§. 10.

Între venitele fondului de pensiuine și de ajutorare este a se suscepe taxa de 15 cr., ce trebuie să se solvască în fiesce care anu sub titlu de contribuire după pruncii obligați la școlă, cari frequentază astfel de institute populare de învățămînt, a cărori învățatori în înțelesul §-lui 2 art. de lege XXXII din 1875, respective a §-lui 1 din legea presentă au fost primiti în numărul celor îndreptățiți la pensiuine.

Acastă taxă de contribuire este a se incassă în locul primu dela părinți, în locul alu doilea dela susținătorii școlilor; rămânendu-le acestora în voe, ca în casu de paupertate dovedită a părinților sau de scutire generală dela didactru, pentru acoperirea taxelor se întrebuinteze sumele incurse din pedepsele, cari în înțelesul §-lui 4 art. de lege XXXVIII din 1868 au să se plătescă pentru absentări dela școlă.

§. 11.

Sub întregă durata serviciului de 40 de ani e datoriu fiesce care, ca în înțelesul legii presente să solvască în totu anulul la fondul de pensiuine și de ajutorare 2% din salariulu său computabilu, sau intru câtu nu ar atinge suma de 300 fl., 2% din pensiuinea întregă asigurată pre sēma lui.

§. 12.

Taxele cuprinse în §-ii 28 și 29 art. de lege XXXII din 1875 și neschimbate prin legea presentă, precum și taxele înșirate în §-ii 10 și 11 din legea presentă, suntu datori susținătorii școlilor, respective la școlele de statu curatorulu, la școlele confesionale și comunale senatele scolastice formate în înțelesul §-lui 9 art. de lege XXVIII din 1876, pre lângă răspunderea lor proprie să le solvască la cassa comunala în cele dintăiu două luni ale fiesce carui anu civilu, respective la casu de întârziare în plătire să facă dispusețiuni în privința incassării; spre care sfișitū cu ocașiunea îngrijirii pentru acoperirea lipselor școlii suntu datori să facă dispusețiuni și în privința taxelor, ce cadu în sarcina susținătorulu școlii; ér' cuotisațiunile, cari formeză greumintulū imediatu alu docenților, suntu datori să le subtragă din beneficiile impreunate cu stațiunile respectivilor.

Dacă pentru împotrivirea celui îndatoratū la solvire incassarea acestorū cuotisațiuni ar întâmpinā dificultăți, la recercarea senatulu scolasticu incassarea o esecută respectiva antistie comunala.

La casu de întrelăsare, după restanță are să se solvască camatā de întârziare pre lângă %-ulū statoritū cu privire la dările de statū, și partea, care a comisū întrelăsarea, senatū scolasticu ori antistie comunala, se pōte pedepsi din partea comisiunii administrative în favorulū fondulu de pensiuine cu o mulctā dela 5—50 fl.

§. 13.

Pre basa favorulu cuprinsu în §-lū 31 art. de lege XXXII din 1875 susținătorii de școle scutiți de obligamintulū contribuirii la fondul de pensiuine regnicolaru alu docenților se bucurā și pre venitoriu de acestu favoru cu privire la învățatorii și învățătoarele, cari până la intrarea legii presente în vigore au fostu primiti în institutele lorū separate de pensiuine.

După intrarea în vigore a legii presente însă numai în casulū acela suntu îndreptățiți a primi în institutele lorū proprie de pensiuine învățatorii respective învățătoarele ca membri noi, dacă în restimpū de o jumătate de anu computatū dela sancționarea legii de față dechērā în scrisu, că pre sēma învățatorilorū și învățătoarelorū lorū, ce vorū fi să se primescā în institutulū lorū de pensiuine, după terminulū amintitū, fără de o îngreunare mai mare a acelorā decâtu cea statorită în legea acēsta, vorū asigurā celū puținū atāta și astfel de provisiune finalā și alte favoruri, câte statoresce legea presentă.

§. 14.

Legea presentă intrā în vigore cu 1-a Ianuariū 1892.

Pretensiunile de pensiuine și provisiune finalā, ce s'ar ivi până la sosirea acestui timpū, precum și obligamintele față cu fondul de pensiuine, suntu a se tractā în înțelesul art. de lege XXXII din 1875.

Începēndu dela intrarea în vigore a legii presente, cu privire la solviri, precum și cu privire la anii de serviciu computāndi dela anulū 1870, provisiunile finale suntu a se esoperā în înțelesulū determinatiunilorū legii presente; ér' cu privire la anii de serviciu, ce precedū anulū 1870, în înțelesulū acelorū ordinațiuni guberniali, praxe, regulamintū bisericescū sau comunalu, ori contractū privatū, în sensulū cărora s'a cāștigatū îndreptățirea la pensiuine.

Competințele celorū ce au fostu pensionați înainte de intrarea în vigore a legii presente, e datorū să le solvască și mai departe după modalitatea de până aci totū acela, care le-a solvitū și până acum.

Pretensiunile cāștigate până la intrarea în vigore a legii presente rămānū neatinsē, și la casu de pensionare suntu a se luā în considerațiune.

§. 15.

După trecerea alorū 10 ani, computați dela intrarea în vigore a legii presente, se va pregăti unū noū bilanțu matematicu detaiatū, care să invedereze starea fondulu regnicolaru de pensiuine și ajutorare a docenților.

§. 16.

Paragrafi 7, 9, alineatulū alu doilea alu punctulu 2 din §-lū 10, alineatulū primu alu §-lū 13, punctulū 3 alu §-lū 15, 16, §. 19, 20, 21, 22, 25, punctulū 1 și 2 alu §-lū 29, §§-ii 30, 32, 38, 39, 41, 44, 45 din art. de lege XXXII din 1875, care tractezā despre pensionarea învățatorilorū și crescătoarelorū dela in-

stitutele populare publice de învățămintū și dela grădinele publice de copii, precum și despre ajutorarea vėduvelorū și orfanilorū acelorā, se scotū din vigore.

Cu esecutarea legii acesteia se încredințezā ministrulū de culte și instrucțiunea publicā și ministrulū de finanțe.

Noi declarāndu acestu articlu de lege și totū ce se cuprinde într'insulū în întregū și în parte de bunū, plăcutū și primitū, prin acēsta, în virtutea puterii nōstre regesci, ilū aprobāmū, întārimū și sancționāmū, și atātū Noi ilū vomū observā, câtū și pre alți fideli ai Nostri îi vomū face, să-lū observe.

Datū în Viena la douăzeci și șapte Decembre anulū o mie optū sute nouē deci și unu.

Franciscū Iosifū I. m. p.

(L. S.) Conte Iulū Szapary, m. p.

Acesta este textulū completū alu legii celei nouē despre pensionarea învățatorilorū.

Încā pre cāndū acēstā lege nu erā decâtū numai proiectū de lege, noi amū arētatū cetitorilorū nostri, cari suntū principalele ei dispozițiuni; ba făcēndū o micā comparațiune între noulū proiectū și între articulu de lege XXXII din 1875, care regulā până aci afacerea pensionării învățatorilorū, amū mai arētatū în liniamente generale și cari anume suntū acele dispozițiuni ale noului proiectū, prin cari vorū avē să se delātore multe scāderi și dispozițiuni nedrepte, ce conține legea din 1875.¹⁾

Ceea ce pre atunci erā numai proiectū de lege, astāzi este lege sancționată și intrată deja în vigore din 1 Ianuariū a. c. Și chiar pentru aceea, dacă viulū interesū, ce-lū purtāmū față cu învățatorii nostri, ne-a îndemnatū, să le punemū în mână în traducere romānescā acēstā lege atātū de momentosā pentru ei, — totū acelu viū interesū ne mai îndemnā, și ca să le mai arētamū încā odatā și mai detaiatū, care este deosebirea între legea presentā și cea dela 1875, sau mai potrivitū dīsū, care este sporiulū în spre mai bine, cari suntū îmbunătățirile, ce s'au făcutū prin legea de față în privința pensionării învățatorilorū și învățătoarelorū și a ajutorării vėduvelorū și orfanilorū acelorā.

Firulū logicū alu lucrulu ne face, să începemū mai întâiu cu *suma pensiuinū*, ce o asigurā legea acēsta nouā.

Sciutū este, că după legea cea veche din salariulū unui docente dela școlā popularā, ori și care ar fi fostū suma salariulu său, numai 300 fl. se computā la pensiuine, și prin urmare totū numai 300 fl. se puteau asigurā ca pensiuine. Dacă apoi unulū sau altulū dintre învățatorii pre lângā acești 300 fl. ar fi voitū să-și mai asigurē încă vre-unū plus ore-care, atunci respectivulū avea să solvescā odatā pentru tot-deuna 25 % din acelu plus, și apoi câte 10 % pre fiesce care anū. După legea cea nouā însă tuturorū învățatorilorū li-se computā la pensiuine salariulū, ce l'au avutū mai pre urmă ca învățatorii. Prin urmare totū în proporțiunea, în care le cresce salariulū, în aceea-și proporțiune le cresce și cuotisațiunea anualā și și îndreptățirea la pensiuine mai mare.

Se nasce însă aci întrebarea, că ce se înțelege sub „salariulū, ce se l'au avutū mai pre urmă ca învățatorii“? Ore numai salariulū în bani gata? sau dōrā și competențele de naturalie, de pământū etc., cari în multe locuri facū parte din salariulū învățătorescū.

Pre basa §-lui 4 răspundemū: În salariulū, ce l'au avutū învățatorulu mai pre urmă, se computā: salariulū sistemisatū în bani gata, adausulū personalū, ce l'au avutū ca întregire a unui salariū mai mare de mai înainte, quinquenalele sistemisate; mai încolo valōrea localā a venitulu, ce l'au avutū după competența de pământū, care i-s'a fostū datū ca întregire a

¹⁾ Veđi „Unirea“ nr. 31 din 1891.

salariului de bani gata, precum și valoarea locală a competențelor de naturalie sau a altor servituiți, cum sunt de es. dările de lucru. Valorile aceste se compută în termenul mijlociilor pentru câte 10 ani. În fine adausul personal, ce n'a fost aplicat exclusiv numai pentru durată funcționării ca învățător.

Așa dară suma, ce și-o poate asigura cineva ca pensie, a crescut și încă bine; și cu toate acestea taxa a rămasă totă aceeași adică 2%; ba dacă socotim, că după legea cea nouă ori și care ar fi cantumul sumei, ce se compută la pensie, totu numai 2% adă să se solvască și alt-ceva nimic, atunci putem dice, că taxele încă s'au redus. Un exemplu va ilustra mai bine deosebirea. Să punem, că un învățător dela cutare școală populară ar fi avut un salariu anual de 400 fl. și ar fi voit, ca întrăgă suma acosta să și-o asigure și ca pensie, atunci conform legii din 1875 el ar fi trebuit să solvască mai întâi odată pentru tot-deuna 25% din plusul de 100 fl., adică 25 fl., mai încolo câte 2% pe fiece care an după 300 fl., adică 6 fl., și în fine încă câte 10% pe an după plusul de 100 fl., adică 10 fl. Așadar pre lângă cei 25 fl. solviți de-odată avea să solvască în fiece care an câte 16 fl.

După legea cea nouă totă aceeași sumă și-o asigură solvind numai 2%, adică 8 fl. Etă o diferență anuală de 8 fl. Și dacă am face nițel calcul, am afla, că cei 25 fl. împreună cu diferența anuală de 8 fl. puși la dobândă compusă în decurs de 40 de ani cu 5%, ar face nu mai puțin decât 1140 fl. 34 cr.; o sumă acosta, care nu credem, să fie așa de neînsemnată, câtă să-i fie cuiva indiferent, dacă rămâne în busunarul său, ori merge într'alui altuia.

Să trecem acum la ajutorarea văduvelor și a orfanilor.

După legea din an. 1875 văduva, ală cărei bărbat a funcționat deja ca docente 10 ani, și carea a trăit cu bărbatul său cel puțin un an, de cumva bărbatul ei a funcționat 40 de ani, primia 40% din pensie, ce a fost asigurată pentru bărbatul său. Orfanii fără de părinți, la casă când numai unul dintre părinți a fost învățător și a servit 10 ani computabil, primia câte 50 fl.; dacă amândoi părinții au fost învățători, primia câte 75 fl.; er dacă văduva trăia și avea subsidiu, primia câte 25 fl. De cumva apoi și văduva încă a fost învățătoare, și ca atare a fost pensionată, atunci orfanii aveau să primescă câte 20 fl., dar suma întrăgă a acestui ajutor nu putea să treacă preste 100 fl.

În înțelesul legii celei nouă însă subsidiul văduvei face 50% din salariul computabil al bărbatului său, dacă acela nu trece preste 600 fl., și 20% după partea salariului computabil, ce trece preste 600 fl.; er copiii, decumva mama lor are subsidiu de văduvă, primesc câte 1/3 din subsidiul ei, dar nici aici suma ajutorului, ce-lu primesc orfanii, nu poate să treacă preste suma subsidiului, ce-lu are mama.

Așa spre es. după o funcționare de 10 ani învățătorului, care a avut salariu de 300 fl. respective de 360 fl. — computându-se și quinquenalele — are dreptu la o pensie de 144 fl., văduva la un subsidiu de 180 fl., er orfanii la un ajutoriu de câte 30 fl.

Orfanii lipsiți cu totul de părinți, de cumva numai unul dintre părinți a funcționat ca învățător, prelângă ajutoriul de mai sus, mai primesc încă 25 fl., er dacă ambii părinți au asudat în cariera învățătorescă, atunci primesc 50 fl. Astfel orfanul unu învățătorii populară, care a funcționat 10 ani, primesc un ajutoriu de 55—80 fl.

Fată cu învățătoare încă e mai echitabilă legea de față de câtă cea din 1875. În înțelesul legii de mai înainte văduva, carea însă și funcționă ca învățătoare și ca atare primia salariu, ori care a fost pensionată ca învățătoare, la casul morții bărbatului ei nu și putea face pretensiune la nici un subsidiu de văduvă. În înțelesul legii prezente însă învățătoarele atât în ce privesc drepturile, cât și în ce privesc datorințele, se consideră de egale cu învățătorii. Așa că

învățătoarea și în casul acela încă are dreptu la pensie ori la escontare finală după serviciul său propriu, când bărbatul dinsei încă trăește, sau când după elu primesc provisiune separată; ba provisiunea sa și atuncia încă și-o ține, dacă după bărbatul ei numai mai târziu primesc provisiune, sau dacă se mărită din nou.

Dar și bărbatul învățătoarei, chiar și de nu e învățătoriu, încă primesc după soția sa salariul dinsei pre 3 luni; sau dacă soția sa eră pensionată, în casul acesta primesc ca spese de înmormintare o sumă egală cu pensiea ei de pre trei luni. Er dacă mama a funcționat ca învățătoare și a murit, atunci pruncul ei, chiar și dacă tatăl lor trăește, încă se consideră ca orfan fără de părinți, și primesc câte 1/3 parte din subsidiul de văduvă al mamei lor.

Ce se ține apoi de învățătorii, cari au fost aplicați mai înainte de anul 1870, și față de aceștia încă sunt cu multu mai favorabile dispozițiunile legii prezente decât ale legii din 1875.

Căci precând §. 41 din legea dela 1875 asigură pentru docenții aplicați înainte de an. 1870 unu maximu de pensie numai de 250 fl.; precând în înțelesul aceluiași §. învățătorii, cari au fost impliniți deja anul alu 55-lea al vieții lor, nu puteau fi primiți la fondul de pensie, er cei ce chiar în 1875 impliniau anul alu 55-lea și conform legii au decherat, că voesc, să fie membri la fondul de pensie, prelângă anumite cotizațiuni aveau asigurată o pensie anuală numai de 100 fl.; și în fine precând subsidiul văduvelor er statoriu în 84 fl., er alu orfanilor în 25 fl.: — pre atunci în înțelesul §-lui 14 din legea prezente fiece care învățătoriu, fără considerare la etatea lui, nu numai că pote fi membru alu fondului, dar începându dela an. 1870 pote să și asigure o pensie proporționată cu salariul său și cu timpul de serviciu, er văduvele și orfanii loru pot se fi provăduți cu subsidiu cu multu mai însemnat. Un exemplu: Pensiea unu învățătoriu aplicat înainte de 1870, carea în înțelesul legii din 1875 eră asigurată în maximu de 250 fl., ar face astăzi, după 17 ani, 54% (dela 1875—1885 40%, și de atunci în cōce pre fiece care an câte 2%) adică 135 fl. subsidiul văduvei 84 fl. și alu orfanilor 25 fl. Din contră după legea cea nouă pensiea unu docente aplicat înainte de 1870, care are unu salariu anual de 400 fl. (luăm și aci suma acosta mai mare, pentru ca cu atât mai bine să se vedă deosebirea) face astăzi 64% (dela 1870—1880 40%, și de atunci până astăzi încă 24%) sau 256 fl., subsidiul văduvei 200 fl. (50% din salariul bărbatului), er alu orfanilor 33 fl. 33 cr. (1/3 din subsidiul mamei lor).

Ba chiar și acei învățători, cari amesurat §-lui 41 din legea dela 1875 puteau să și asigure o pensie numai de 100 fl., dacă solviau odată pentru tot-deuna 25% din pensiea acosta și câte 8% anuale, încă pot acum să și asigure 64% din salariul lor solvind totu numai câte 2%, er văduvele lor, cărora legea de mai înainte nici nu le aplică vre-unu subsidiu anual, ci numai o escontare finală de 100 fl., asemenea se vor împărtași din subsidiile amintite mai sus.

În fine ce privesc relațiunea de etate între învățătorii și soția sa, mai avem să sulevăm, că cassându-se alineatul primu al §-lui 13 din legea dela 1875, a încetat și acea condițiune severă, că văduva unu învățătoriu, carea altcum după bărbatul său eră îndreptățită la subsidiu, numai în casul acela putea să dobândescă subsidiu, dacă cel multu cu 20 de ani numai a fost mai tineră decât bărbatul său.

Din cele duse până aci ori și cine pote vedé, că preste totu vorbindu multe și însemnate îmbunătățiri sau făcutu prin legea acosta în momentosa afacere a pensionării învățătorilor și învățătoarelor, precum și a ajutorării văduvelor și orfanilor lor, și noi numai bucură ne putem, când îi vedem asigurați în chipul acesta pentru toate eventualitățile.

Ei, dar bucuria noastră ne-o turbară o îngrijire, căreia noi l-am datu expresiune și în nrul 31 alu foii noastre din a. tr., îngrijirea adică, că legea de față nesmintită va aduce după sine și o altă lege, anume legea referitoare la ridicarea minimului salarelor învățătoresci dela 200 fl. la 300 fl.

Și acosta împrejurare ne îngrijesc nu dora pentru că salarele învățătorilor se vor urca la cel puțin 300 fl., căci dacă ar stă în putința noastră, atunci de sigur nu 300 fl. ar fi minimul, la care ne-am opri, ci ne îngrijesc, pentru că multe comune de ale noastre pote nu vor fi în stare să asigure pre sēma învățătorilor lor nici suma acosta, necum și quinquenalele corăspundătoare, și astfel aduse în imposibilitatea de a mai pute sustine școlile lor confesionale, vor oferi statului comoda ocaziune de a ridica în locul lor școle de stat, ale căror tendințe și misiuni sunt prea bine cunoscute tuturor.

Noi am arătat deja si unu mijloc, prin care, după părerea noastră, mai ușor ne-am pute asigura în contra unei astfel de eventualități, înțelegem colecta a crucerii lui, carea începută în anul trecut, deși n'a produs rezultatele așteptate de noi, totuși ne-a întărit și mai multu în convingerea, că numai acesta ar fi mijlocul cel mai potrivit de salvare, dacă anul fiece care dintre cei chemați ar fi la culmea misiunii sale.

Abstragându însă dela această îngrijire principală, ce o deșteptă în noi legea de față, acosta lege mai conține încă și două dispozițiuni jignitoare, cari nu erau în legea dela 1875, și pre cari nu le putem trece cu vederea chiar pentru motivul, că după părerea noastră și una și alta, se înțelege fiece care în felul său, e jignitoare pentru poporul nostru.

O astfel de dispozițiune conține §-ul 9. Acestu paragraf adică dispune, că atât orfanii lipsiți de amândoi părinți ori lipsiți de avere, cât și alți orfanii, la cari se pot aplica casurile provăduite în acestu paragraf, începându dela anul alu treilea alu etății lor se vor crece în orfanotrofiile, ce le va înființa statul anumit spre acestu scop, unde nu vor ave să solvască nici o taxă de întreținere afară de comptințele lor de orfanii, cari până ce petrec în orfanotrofiile, se incasază firesc pre sēma respectivelor orfanotrofi.

Nu începe îndoelă, acosta dispozițiune în sine luată e câtă se pote de generosă și umanitară, și noi numai vorbe de laudă am ave pentru ea, dacă am trăi spre es. în Frâncie ori în Anglia, pentru că ce pote fi mai nobil și mai generos, decât a luă sub aripă ocrotitoare și a îngrijii de creșterea acelor orfanii nenorociți, cari lipsiți de ajutorul și grijea părintească ar trebui pote să ajungă în ușile omenilor și să întindă o mână cerșitoare după câte o fărâmatură de pâne, sau apoi să sfirșescă fără de vreme o viață amară și ticăloasă.

Ei, dar noi trăim aici, și din esperința trecutului seimă, ce va să dice pre românesce Timeo Danaos et dona ferentes. Tinta tuturor dispozițiunilor mai nouă, decumva numai obiectul a admis, a fost promovarea maghiarisării, și pentru aceea nu are să se mire nimeni, dacă noi și în înființarea orfanotrofiilor amintite nu vedem într'atata generositatea și nobleța de inimă a guvernăntilor nostri, câtă mai virtosă o nouă armă, care va pute să fie folosită spre desnaționalizarea naționalităților nemaghiare. Sau dora crede cineva, că acei orfanii de învățători românesci, cari din frageda lor etate de 3 ani vor fi crescuți în orfanotrofiile statului, unde despre naționalitatea lor nici amintire nu va fi, că acei orfanii, dicem, când vor eși de acolo, vor mai sei ei macar atata, că sunt Români? Perduți vor fi aceia pre vecie pentru nemul românesc.

Dar ceea ce face acestu paragraf încă și mai jignitoriu, e împrejurarea, că orfanii din cestiune trebuie să se crească în orfanotrofiile amintite. Va să dice creșterea lor în orfanotrofiile nu e facultativă, ci obligatorie, căci deși în alineatul ultim al aceluiași paragraf se dice, că în casuri deplină motivate

ministrul de culte și instrucțiunea publică excepționalmente poate concede, ca orfanii lipsiți cu totul de părinți să potă fi crescuți de către tutorii ori consăngenii recomandați din partea auctorității pupilare, cu toate acestea avându în vedere atât espressionile de: „*excepționalmente*“ și „*poate concede*“, cât și însăși împrejurarea, că nu tutorul și mai ales consăngenul are dreptul de a se învoi ca orfanul să se crească ori nu în orfanotrfu, ci ministrul are dreptul de a concede ori nu, ca acela să potă fi crescut și afară de orfanotrfu, arată destul de lămurit ori și cui, că acestu alineat s'a adausă la paragrafă numai pentru ochii lumii, și că în praxă el nu plătesce nimic. Eță pre scurtu motivele, pentru cari dispozițiunea cuprinsă în desu numitul paragrafă nu numai că nu ne însufleșce, precum ar trebui să ne însufleșcă, ci încă mai multu ne îngrijese, cându ne dăm sēmă de scopul ascuns, pentru a cărui realizare se va puté folosi.

A două dispozițiune jginitore saū mai potrivitu dīsū îngreunătoare, ce nu eră în legea dela 1875, se cuprinde în §. 10 din legea presentă. În paragrafulă acesta se dice, că după fiesce care pruncū obligatū la școlă, care frecuenteză vre-unū ast-felū de institutū popularū de învățămintū, alū cărui învățatorū în înțelesulū §-lui 2 art. de lege XXXII din 1875 și respective a §-lui 1 din legea de față

a fostū susceptū între cei îndreptățitū la pensiune, este a se solvi pre fiesce care anū la fondulū de pensiune o taxă de 15 cr. Taxele aceste se incasséză în prima linie dela părințil pruncilorū, ér în linia a două dela susținătoril școlilorū: acestora însă le stă în voe, ca în casū cândū părințil pruncilorū ar' dovedit, că suntū sēraci și nu potū plăti taxa acēta, saū în casū de scutire generală dela didactru, pentru acoperirea acestorū taxe să potă recurge la banil incurșil din pedepsele, ce se plătescū pentru absentările dela școlă.

La prima vedere nu s'ar părē acestū paragrafū așa de îngreunătorū; dar dacă luămū în considerațiune, că acēta e o contribuțiune nouă, carca după calculul făcutū de ministru va vērșă în cassa fondulū cam 240,000 fl. pre anū, și dacă vomū mai consideră și aceea, că din acēstă sumă celū puținū a șesa parte, cam 40,000 fl., cade pre poporulū nostru, ușorū potē vedē ori și cine, că paragrafulū amintitū conține o dispozițiune multū îngreunătoare pentru pungile și altcum destulū de sleite ale poporulū și ale susținătorilor de școlē.

Ba dacă mai avemū în vedere și pedepsele, ce le statoresce §. 12 pentru nesolvirea acestorū taxe ori pentru nesolvirea lorū la timpulū sēu, trebuie să mărturisimū, că paragrafulū din cestiune nu numai că e îngreunătorū, dar e încă *forte* îngreunătorū.

Amū arētatū în cele dīse până aci atâtū avantajele, ce le asigură legea presentă față cu legea dela 1875, câtū și dispozițiunile ei jginitore, și ast-felū amū fi spusū totū ce aveamū de spusū.

După ce însă pentru multū învățatorū ar fi potē de interesū să afe, câtū e de mare fondulū regnicolarū de pensiune, la care dīsū suntū membri, precum și alte date privitore la acestū fondū, și după ce chiar în dīlele abia trecute ne-a venitū la mână raportulū ministrulū de culte și instrucțiunea publică despre starea acestū fondū pre an. 1890, — dreptū închiare lāsămū se urmeze aci câteva date privitore la starea luī, precum și la pensiunile si subsidiile, ce s'au solvitū din elū în decursulū anulū 1890.

Întregă averea fondulū făceă la finea anulū 1890: 8,225,103 fl. 85½ cr. La acestū fondū solviaū competențe în anulū mai susū dīsū 20,226 stațiunil învățatorescū și 16,746 învățatorū. Totū în acela-și timpū se bucură de binefacerile fondulū:

938 învățatorū pens. cu suma de	106.019 fl.
1459 vėduve subsidiate	125.311 fl.
2042 orfanū ajutoratū	59.564 fl.
10 inv. ajutoratū	702 fl.
15 membri escont.	3.390 fl.

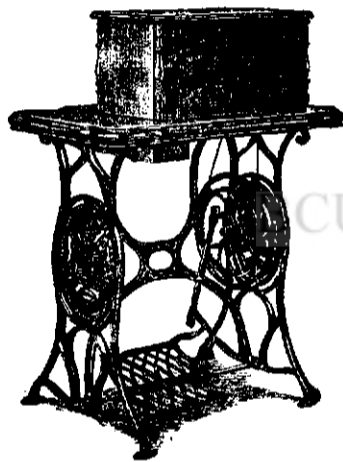
la olaltă 294.986 fl.
A. P. B.

Josifū Gans,

fabricantū si reparatoriu de masīne agronomice

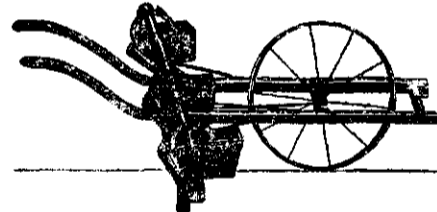
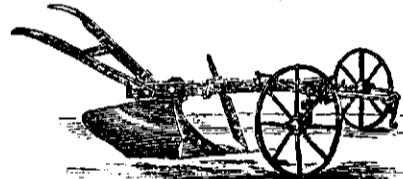
(7) 11—10

in Blasiu (Balázsfalva)

recomandă pre lângă garanțā și servițiu solidū și promptū depositulū sēu de

pluguri, masīne de imblatitū, de cusutū, de trieratū și de alte instrumente economice, tōte din fierū batutū.

Tōte obiectele amintite se potū procurā și pre lângă solvire în rate.

Fundatā în an. 1800.

K. Zechmeister și Fiulū

Liferantū de curte alū Altețel Sale imp. și reg. Archiducele Iosifū.

neguțatorū de articli de mīere și cēră in Győr

recomandă atenziunil binevoitore a Onoratulū Clerū luminile lorū de cēră:

Luminil adevērate de cēră 1-a unū kg. fl.	2.50
„ „ „ „ 2-a „ „ „	2.00
Luminil de cēră artificială . . . „ „ „	1.40
Pascalil I-a „ „ „	2.60
„ II-a „ „ „	2.00
Luminil galbine de cēră . . . „ „ „	2.00

Luminile se află în ori ce mārime, și la comande superioare la 10 kgrame se espedeză francate la ori ce stațiune de poste, de nāl saū de căl ferate.

Bunătatea luminilorū nōstre de cēră o dovedescū nenumērate scrisoril de recunoscintă.

Cu deosebītă stimă

K. Zechmeister și Fiulū.

(3) 4—10

Cu deosebită stimă cutezū a încunoscintă pre Veneratulū Clerū greco-catolicū,

că precum și până acum iaū asupra-mī gatirea de iconostase, amvōne, altare

și alte obiecte de ale instruirei interne a bisericelorū, în ce privese lucrulū de mēsariū și de sculptorū, de colorare respective de marmorisare și de provedere cu icōne sante, dimpreună cu aședarea acelorū obiecte în fața loculū, precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servescū cu placere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile greco-catolice aū câștigatū recunoscere deosebită, si tōte mē îndreptățescū la sperarea, că Veneratulū Clerū mē va împartășī occasionalmente de prețuita-i încredere. Silința mea sē va îndreptă totū-deauna intr'acolo, că și de aci înainte se meritū renumele celū bunū, care mi-lam câștigatū până acum.

Prin tarifulū de zone dispărēndū departările, prin acēta capacitatea de concurență mi-sa mārītū.

Rogāndu-mē pentru prețuite comande sum

Oradea-mare, 10 Ian. 1892

cu deosebītă stimă

Carolū Müller,

auritorū și fabric. de recurs. biseric.

(5) 4—26